

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”Det är ett lotteri”

**En intervjustudie om barnperspektivet i ärenden där barn
upplevt våld i hemmet**

Ellen Jonsson och Sofia Rosén

Kandidatuppsats: SOPA63

Aktuell termin: VT 2020

Handledare: Anna Rypi

Abstract

Authors: Ellen Jonsson and Sofia Rosén

Title: “It’s a lottery” – An Interview Study about the Child’s Perspective in Cases where Children have Experienced Domestic Violence

Supervisor: Anna Rypi

Assessor: Annika Capelán Köhler

Since the late 1990’s the child’s perspective in cases where children have experienced domestic violence has gained more attention in both research and Swedish law. Despite this attention, the child’s perspective might still get overlooked by social services in cases where domestic violence is present. Therefore, this study wishes to explore how social workers within family law and family safety units (*familjefridsenheter*) interpret and apply the child’s perspective in cases where children have experienced domestic violence. This was accomplished through semi-structured interviews with 3-5 representatives from each unit. The results show that the different units all share a similar view of what the child’s perspective implies and that differences in practice is more due to their organizational differences and focus. Differences in practice are exemplified through the units sometimes different views of parental ability and custody issues. The study applies Henning Bang’s (1988) theory of organizational cultures throughout its analysis. Our study shows that the attention to the child’s perspective often depend on the individual professional and their knowledge and attention to the child and the domestic violence. It is somewhat of a lottery.

Keywords: *child’s perspective, children’s perspective, domestic violence, family law, family safety units (familjefridsenheter)*

Förord

Vi önskar tacka våra informanter för deras värdefulla information och stora engagemang för barn som upplevt våld i hemmet. Utan er hade studien inte varit möjlig att genomföra. Vi önskar vidare tacka Anna Rypi som handlett oss genom studiens gång och kommit med värdefulla synpunkter.

Vi vill även tacka våra respektive partners och vänner för stöd och feedback i vårt skrivande!

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 <i>Problemformulering</i>	5
1.1.1 Syfte	6
1.1.2 Frågeställningar.....	7
1.2 <i>Avgränsning</i>	7
2. Kunskapsläge	8
2.1 <i>Barnperspektiv</i>	8
2.2 <i>Organisering, samarbete och socialtjänstens ansvar</i>	10
2.3 <i>Lagstiftning och praxis</i>	12
2.3.1 <i>Utveckling och dagsläget</i>	13
3. Teori	15
3.1 <i>Organisationskultur</i>	15
4. Metod	18
4.1 <i>Kvalitativ ansats</i>	18
4.2 <i>Urval</i>	19
4.3 <i>Genomförande</i>	20
4.3.1 <i>Semistrukturerade intervjuer</i>	20
4.3.2 <i>Kodning och analys</i>	21
4.4 <i>Tillförlitlighet</i>	22
4.5 <i>Etiska överväganden</i>	23
5. Resultat och analys	25
5.1 <i>Barnperspektivet</i>	25
5.2 <i>Samverkan i ärenden där barn upplevt våld i hemmet</i>	32
5.2.1 <i>Samarbete och samsyn</i>	32
5.2.2 <i>Föräldraförmåga och VBU</i>	35
5.3 <i>“Det är väldigt olika”</i>	39
5.3.1 <i>Kunskap</i>	39
5.4 <i>Sammanfattning</i>	42
6. Slutdiskussion	44
7. Referenslista	45
Bilaga 1 - Intervjuguide	48
Bilaga 2 – Mailförfrågan	49

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Synen på barn har under de senaste 150 åren kommit att ändras mycket (Barnombudsmannen, 2020). Barn har gått från att betraktas som föräldrars egendom och som "icke-vuxna" till egna individer med egna rättigheter och rätt att vara just *barn* (ibid.). Att beakta ett *barnperspektiv* är således inte något som alltid har varit självklart utan är ett resultat av tid, samhällsförändring, kultur och politik (Pramling Samuelsson, Sommefer & Hundeide, 2012).

I socialtjänstlagens (2001:453) inledande kapitel läggs bland annat fokus på barn under 18 år och hur barnets bästa särskilt ska beaktas i ärenden som rör just barn (SoL 1 kap. 2 §). Vidare specificeras att barnets bästa ska vara avgörande och ligga till grund för alla beslut eller insatser som berör barnet. Socialtjänsten har enligt SoL 5 kap. 11 § ett särskilt ansvar att beakta barn som utsatts för eller bevittnat våld av eller mot närstående samt se till att barnet får den hjälp och stöd som det behöver. För att uppnå denna skyldighet har vissa kommuner vid sidan av övriga enheter upprättat *familjefridsenheter* som kan jobba med stöd, behandling och skyddat boende.

Enligt Nationellt centrum för kvinnofrid (2020) har ungefär 10% av alla barn i Sverige vid något tillfälle upplevt våld i hemmet, varav hälften av dem har gjort det regelbundet. Våldet kan vara fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt och/eller emotionellt (Hester, Pearson & Harwin, 2006:18, Socialstyrelsen 2016:17). Av de familjer som kommer i kontakt med socialtjänstens individ och familjeomsorg så uppgav över 30% av föräldrarna en våldsutsatthet i antingen nuvarande eller tidigare kärleksrelation (Axberg et al., 2018:9). På grund av våldets omfattning och utbredning så klassas idag våld i nära relationer som ett folkhälsoproblem (Moser Hällen & Sinisalo, 2018:15). Dock uppmärksammas inte alltid barnets situation i samband med att föräldern söker stöd och hjälp hos socialtjänsten (Axberg et al., 2018:9). Barn är inte alltid benägna att berätta om våldet i hemmet till följd av lojalitet, skuld och skam då våldet ofta anses vara en familjehemlighet. På grund av detta riskerar barnens utsatthet att inte uppmärksammas (Socialstyrelsen, 2016:27).

Maria Eriksson (2012) beskriver att upplevt våld kan ge traumatiska konsekvenser för barnen, som exempelvis posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) och depression. Dessutom nämner Malin Eriksson och Sven Christianson (2017) att *upplevt* våld ofta resulterar i samma symptom som om de själva blivit utsatta för våld. Detta innebär att barn som upplever våld

tillhör en särskilt utsatt grupp som själva riskerar att bli utsatta för våld. Barnen lever i våldet lika mycket som den våldsutsatta och de är allt som oftast maktlösa i att kunna få våldet att upphöra. Dock menar Eriksson (2012) att barns utsatthet och delaktighet har kommit att uppmärksammas mer och mer på senare år i ärenden där våld förekommer.

I syfte att ytterligare stärka barns rättigheter i samhället, särskilt för de mest utsatta grupperna, trädde Förenta nationernas konvention om barns rättigheter (SFS 2018:1197) i kraft som svensk lag den 1 januari 2020 för att ”komma till rätta med de brister som fortfarande finns för att alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda” (Barnombudsmannen, 2020:44). Barnkonventionen ratificerades dock redan 1990 och har sedan dess bidragit till att stärka barns rättigheter på alla nivåer i samhället (Thorburn Stern, 2014). I och med ratificeringen bidrog barnkonventionen med formuleringar i den svenska lagstiftningen som syftade till att stärka barnperspektivet. Detta genom formuleringar som ”barnets bästa” och ”rätt att komma till tals” vilka återfinns i exempelvis SoL samt föräldrabalken (SFS 1949:381) (ibid.).

Trots den ökade lagstiftningen för att stärka barns rättigheter menar Angelica Wågby och Magnus Englander (2019) att barns delaktighet i ärenden gällande vårdnad, boende och umgänge (VBU) kan variera. Vad delaktighet innebär och hur den ska efterlevas är inte alltid tydligt för de yrkesverksamma. Vidare menar Eriksson (2012) att det fortfarande finns en brist på forskning som mer explicit undersöker barns delaktighet i just ärenden där det förekommer våld i hemmet. Eriksson (ibid.) menar att bristen också finns inom *familjerätten* vilka arbetar med ärenden gällande VBU och kommer i kontakt med både våldsutsatta, våldsutövare och barn som upplevt våld. Linnéa Bruno (2018) samt Eriksson (2012) menar att barn som upplever våld har kommit att bli mer uppmärksammade inom politiken, socialtjänstens arbete och forskningen sedan 1990-talet. På grund av den upplevda bristen på kunskap och forskning, samt då ämnet allt mer uppmärksammas, är det av intresse att se hur och i vilken utsträckning barnperspektivet i ärenden där barn upplevt våld i hemmet efterlevs i det faktiska arbetet.

1.1.1 Syfte

Denna undersökning syftar till att utforska hur yrkesverksamma inom familjerätt och familjefrid tolkar barnperspektivet i ärenden där barn upplevt våld i hemmet. Vi ämnar undersöka hur de yrkesverksamma tolkar och tillämpar barnperspektivet i sitt *eget* arbete samt hur de upplever att *andra* enheter som de kommer i kontakt med tolkar och tillämpar barnperspektivet i dessa ärenden.

1.1.2 Frågeställningar

- Hur tolkar och tillämpar de yrkesverksamma barnperspektivet i ärenden där barn har upplevt våld i hemmet?
- Vilka eventuella variationer i tolkning och tillämpning av barnperspektivet, i ärenden där barn upplevt våld i hemmet, går att utläsa hos de yrkesverksamma?
- Hur kan de eventuella variationerna påverka samarbetet enheter emellan?

1.2 Avgränsning

Denna studie fokuserar på barnperspektivet i ärenden där barn upplevt våld i hemmet. Däremot kommer denna studie inte att närmare beskriva våld i nära relation och våldets mekanismer utan fokus ligger på beskrivningar av barnperspektivet som sådant. Inte heller hur barn påverkas av våldet på ett individuellt plan kommer att diskuteras närmare. Även om det är två viktiga aspekter i dessa ärenden så finns inte utrymmet att gå in djupare på detta i denna studie. Dessutom fokuserar denna studie specifikt på yrkesverksamma inom familjefrid och familjerätt. Det betyder att även om exempelvis barnhandläggare och andra yrkesgrupper också kan komma i kontakt med dessa ärenden så kommer dessa yrkesgruppers tolkningar och tillämpningar inte att redogöras för. Slutligen kommer denna studie inte heller behandla de olika standardiserade metoder och arbetssätt som enheterna använder i sitt arbete då denna uppsats inte syftar till att jämföra just metoder.

2. Kunskapsläge

I det följande avsnittet kommer vi presentera den kunskap som är relevant för att diskutera barnperspektivet i ärenden där barn upplevt våld i hemmet. Först följer en diskussion kring barnperspektivet som sådant. Därefter tas socialtjänstens ansvar och skyldighet att samarbeta upp. Avslutningsvis beskrivs kortfattat utvecklingen av den lagstiftning som reglerar hanteringen av dessa ärenden. Sökning av litteratur har skett via Lunds universitets allmänna söktjänster som *LUBsearch* och *LUBcat* samt Helsingborgs stadsbiblioteks söktjänst. Följande sökord har använts: *barnperspektiv, våld i nära relation, familjerätt, familjefrid, kvinnofrid, organisationsteori, organisationskultur, barn + upplevt våld, domestic violence, child* perspective, family law, och swed**. Flera av orden har använts i kombination med varandra.

2.1 Barnperspektiv

Begreppet barnperspektiv kan ibland ses som ett självförklarande begrepp som lämnar det öppet för individuella tolkningar (Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeide, 2012). Begreppet kan således upplevas som svårdefinierat och rymmer flera olika delar. Ingrid Pramling Samuelsson, Dion Sommer och Karsten Hundeide (2012:42) definierar dock barnperspektivet enligt följande:

Barnperspektiv riktar de vuxnas uppmärksamhet mot en förståelse av barns uppfattningar, erfarenheter och handlingar i världen. Barnperspektiv skapas således av vuxna som eftersträvar att, medvetet och så realistiskt som möjligt, rekonstruera barns perspektiv genom exempelvis vetenskapliga koncept avseende barns förståelse av sin egen värld och handlingar i den. [...] Men trots att barnperspektivet försöker komma så nära barns erfarenhetsvärld som möjligt kommer det alltid att representera vuxnas objektivering av barn.

Enligt denna definition läggs fokus på att barnperspektivet är något som tolkas ur en vuxen persons ögon, till skillnad från ett barns perspektiv som snarare syftar på barnets egna uppfattningar och erfarenheter. Däremot, poängterar Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeide (2012), är det viktigt att analytiska konstruktioner och teoretiska överväganden kopplade till ens generella kunskap om barn inte förbiser det individuella barnets uppfattningar, kunskaper och erfarenheter.

Socialstyrelsen (2015:20) definierar dock barnperspektivet enligt följande:

Att ha ett barnperspektiv innebär att inför ett beslut eller en åtgärd ska ansvarig beslutsfattare överväga om det berör barnet eller barnen och i så fall på vilket sätt. Att anamma ett barnperspektiv handlar om både attityder, kunskap och arbetssätt. Det speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare och kompetenta individer som ska bemötas med respekt i alla sammanhang. Om åtgärden eller beslutet bedöms få konsekvenser för barnet eller barnen ska hänsyn tas till de mänskliga rättigheter som barn har enligt bland annat barnkonventionen.

Enligt denna definition så läggs ett större fokus på barnet som ett rättsligt objekt. Definitionen knyter an till både barnkonventionen och delar ur SoL som exempelvis att *barnets bästa* ska beaktas i alla ärenden där barn är närvarande. Barnkonventionens mänskliga rättigheter som nämns i socialstyrelsens definition syftar bland annat till *barns rätt till delaktighet* och *komma till tals* (artikel 12). Detta innebär att barn har rätt till både inflytande och medbestämmande i ärenden som rör dem (Broberg et al., 2011). För att kunna undersöka hur barn påverkas av exempelvis våld i hemmet och vilket stöd barnet eventuellt är i behov av så är barnen själva viktiga informanter (ibid.). Enligt Eriksson (2012) ses upplevelser av våld i hemmet som något tabubelagt, vilket bidrar till att barns möjligheter att berätta om sina erfarenheter är begränsade. Barns delaktighet i ärenden där våld förekommit kan därför vara med och bidra till att barnets upplevelser valideras liksom bidra till både bearbetning och återhämtning (ibid.). Samtidigt är det viktigt att poängtera att även om barn har rätt att komma till tals, har de också en rätt att slippa detta samt slippa ta ansvar för beslut som är svåra (Socialstyrelsen, 2012:9).

Vad gäller just barns rätt att komma till tals så fann Annika Rejmer (2014) i sin granskning av förarbeten, lagtexter och utredningsrapporter kopplade till VBU-frågor, att om barn uttryckt en önskan om exempelvis utökad umgänge med en förälder får barnet ofta gehör för det. Detta till skillnad från ett barn som istället uttryckt en önskan om minskat eller inget umgänge. Detta, menar Rejmer (2014), skulle kunna tolkas som att om barnet uttrycker en önskan som inte överensstämmer med lagstiftningens idé om barnets bästa förbises detta i större grad. I vissa fall motiveras även detta som att den ena föräldern skulle ha influerat barnet till att vilja ha minskat umgänge (ibid.). Eriksson och Christianson (2017) finner i sin studie att det till viss del råder kunskapsbrist kring barn som våldsutsatta och brister i de professionellas

förmåga att tolka barns berättelser om våld. Detta gällde för alla professioner, vilket Eriksson och Christianson (2017) menar sannolikt påverkar arbetet med dessa barn negativt och att de löper risk att förbises.

Barnperspektivet inkluderar således att barnets bästa beaktas. Barnets bästa kan enligt Socialstyrelsen (2012) ses som en sammanvägning av både barnets egna behov och uppfattning, liksom föräldrarnas uppfattning av detsamma. Däremot poängterar Socialstyrelsen (2016:130) även att “uttrycket barnets bästa får inte användas slentrianmässigt, utan såväl domstolar som socialtjänster behöver ha ett tydligt resonemang utifrån det enskilda fallet”. Inkluderat i barnets bästa ska även faktorer i familj och miljö vägas in samt andra sakkunniga och referenspersoners åsikter för att få en holistisk bild av barnets situation (ibid.). Detta knyter an till både Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeides (2012) definition med den vuxna tolkningen i fokus liksom Socialstyrelsens (2015) definition med fokus på barnet som ett rättsligt objekt. Socialstyrelsen (2012:8) menar dock inte att barnets bästa alltid ska vara det utslagsgivande i ett beslut som rör barn men att det ska väga tungt, alltid beaktas, utredas och redovisas. I de fall andra intressen väger tyngre så skall dessa redovisas ordentligt i beslutsprocessen. Socialstyrelsen (2012:9) menar att barnperspektivet ibland kan stå i motsatsförhållande till ett vuxenperspektiv. Där kan barn inte ses som isolerade från sina föräldrar samtidigt som föräldrar inte kan ses isolerade från sina barn. Detta betyder att om föräldrarna har behov av stöd och hjälp kan även detta vara i barnens intresse och således av vikt ur ett barnperspektiv. Däremot kan inte föräldrarnas intressen gå före barnens (ibid.).

2.2 Organisering, samarbete och socialtjänstens ansvar

Viveka Enander (2014:153-154) beskriver, som tidigare nämnt, att arbetet och ansvaret för våldsutsatta och deras barn ligger på socialtjänsten. Detta ansvar innebär bland annat att kunna erbjuda stöd, behandling och skydd. Detta innebär även ett ansvar för kompetensutveckling för personalen. Annika Björck (2014) beskriver att socialtjänsten dessutom har en skyldighet att samverka med andra myndigheter och verksamheter i denna typ av ärenden. Detta ansvar och skyldighet är även något som framgår i utredningen *Att ta ansvar för sina insatser* (SOU 2006:65).

Arbetet med barn som upplevt våld kan ofta innefatta individuella samtal, barngrupper och även stöd till föräldrarna för att kunna möta barnens behov. Detta innebär att socialtjänsten dessutom har ett ansvar att arbeta med den våldsutövande för att i förlängningen arbeta för en förändring i den våldsutövandes beteende. Mycket av det stödet och hjälpen som

socialtjänsten kan erbjuda både den våldsutsatta, den våldsutövande och barnen sker på frivillig basis. För att barnen ska få stöd behövs det samtycke från samtliga vårdnadshavare (Enander, 2014:168-172).

Eriksson (2018:202-203) beskriver att socialtjänsten även har handläggningsansvar gällande ärenden som rör separationer och VBU. Dessa ärenden handläggs av familjerätten. Detta kan exempelvis inkludera samarbetsamtal, vårdnadsutredningar och umgängesstöd. Familjerätten ska bedriva sitt arbete utifrån barnets bästa och detta ska vara vägledande i alla ärenden som handlar om VBU (FB 6 kap. 2a §.). Detta är framför allt viktigt i ärenden där det förekommer uppgifter om våld. Är vårdnadshavarna inte överens har familjerätten till uppgift att stötta föräldrarna genom samarbetsamtal eller utreda VBU och därmed stötta tingsrätten som i slutändan fattar beslut i vårdnadsfrågan.

Denna komplexitet i ärenden som rör våld i nära relation innebär ofta att både familjerätten och familjefrid är inkopplade. Utöver detta kan många familjer samtidigt ha kontakt med både barnhandläggare och vuxenhandläggare som utreder familjens behov. Utifrån en brittisk kontext beskriver Marianne Hester (2011) hur samhällets arbete med våld i nära relationer kan liknas vid en *”treplanetsmodell”* (three-planet-model) där varje planet består av olika yrkesgrupper med olika fokus. Hester (2011) menar att trots att samtliga planeter arbetar med både våldsutsatta och våldsutövare i nära relationer, uppstår problem och dilemman vid samarbete mellan de olika enheterna där främst våldsutsatta kvinnor och barn blir lidande. Dessa tre planeter arbetar på olika sätt med stöd och behandling samt skydd för barn och VBU-frågor. I en svensk kontext går det att jämföra de tre planeternas fokus utifrån exempelvis familjefrid, barnhandläggare på individ och familjeenheten samt familjerätten.

Dessa tre planeter, menar Hester (2011), är alla präglade av sin egen historia och kultur, liksom värderingar, lagar och professionella grupper. Till följd av detta kan alltså både problem och dilemman uppstå i arbetet med dessa familjer, särskilt vad gäller samsyn och konsensus mellan dessa planeter. De professionella gruppernas struktur och angreppssätt kan vara med och bidra till denna splittring liksom bidra till svårigheter i att se arbetet med dessa familjer från andra professionella perspektiv. Även enheternas tidsperspektiv kan bidra till svårigheterna i samarbetet där vissa jobbar mer med stöd här och nu, där andra har ett tydligare framtidsfokus, exempelvis familjerätten. Hester (2011) menar att tidigare erfarenheter av våld kan komma i skymundan för barns rätt till båda sina föräldrar som agerar presumtion. Trots att forskning visar att samplanerade insatser stärker skyddet för våldsutsatta

barn och vuxna, menar Hester (2011) att dessa strukturella skillnader i kombination med könande diskurser om våld och föräldraansvar bidrar till minskad samsyn mellan planeterna. Detta är något som bidrar till att både skyddet och stödet för framförallt våldsutsatta mödrar och barn kan bli lidande. Särskilt när mödrarna utsätts för motsättande formell och informell press från de olika planeterna (ibid.).

Precis som Hester (2011), beskriver också Enander (2014:155-156) att arbetet med stöd till våldsutsatta och deras barn i Sverige påverkas av socialtjänstens komplexa konstruktion och specialisering av de yrkesverksamma. Detta kan göra det svårt för klienter att veta vart de kan vända sig och att ett helhetsperspektiv på de utsattas problem förbises.

Även Lisa Lundberg och Åke Bergmark (2018) beskriver en socialtjänst som är komplex och består av en specialiserad yrkeskår. Författarna menar att det är många yrkesverksamma inom socialtjänsten som ska vara beredda och redo för att hantera ärenden som innehåller våld i nära relation och därmed även barn som upplever våld i hemmet. Detta innebär att många yrkesverksamma måste ha kunskap om hur våld upptäcks och hur det ska hanteras i just deras arbete. Då ansvaret gällande stöd och behandling ligger på socialtjänsten innebär detta också att det krävs kompetens bland personalen som kan tänkas komma i kontakt med ärendena. Lundberg och Bergmark (ibid.) menar att det inom olika enheter är stor skillnad i hur man är att arbeta med dessa typer av ärenden och i vilken utsträckning de frågar om våld när de träffar nya klienter. Många socialsekreterare anser sig inte ha den kunskapen om våld i nära relation som de önskar. Detta kan negativt påverka de våldsutsatta, både föräldrar och barn (ibid.).

2.3 Lagstiftning och praxis

Här kommer lagstiftning och praxis utifrån familjerättsliga ärenden att presenteras och dess uppkomst till viss del förklaras. Frågor som rör VBU faller inom socialtjänsten till familjerätten. Familjerättsliga ärenden kan dock pågå parallellt som familjer är aktuella hos andra enheter inom socialtjänsten, exempelvis familjefrid. Frågor och tvister som inte kan lösas via familjerätten kan istället lösas via tingsrätten som i VBU-tvister ofta baserar sina bedömningar på familjerättens utredningar och rekommendationer. Då en betydande andel av VBU-utredningar innehåller uppgifter om att våld mellan föräldrarna har förekommit (Källström, 2019) är det av intresse att titta närmare på den lagstiftning och praxis som både familjerätten, tingsrätten och enheter som familjefrid har att förhålla sig till.

2.3.1 Utveckling och dagsläget

Att barn har rätt till båda sina föräldrar är något som går att utläsa både i barnkonventionens nionde artikel men även i FB:s sjätte kapitel som fokuserar på VBU. I både barnkonventionen samt FB går det även att utläsa att barnets bästa ska beaktas samt att barn har rätt till skydd. Allt arbete som familjerätten utför har sin utgångspunkt i FB 6 kap. 2a §, att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om VBU. I samma paragraf betonas även ”barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna” liksom att vid bedömningen av barnets bästa ska särskild vikt läggas vid huruvida barnet eller någon närstående löper risk att utsättas för exempelvis övergrepp (FB 6 kap. 2a § 2 st). Att själv löpa risk för eller att någon närstående till barnet far illa är således inte förenligt med barnets bästa.

Under årens gång har flertalet lagändringar ägt rum som syftar till att stärka barnperspektivet. Detta genom att exempelvis inkludera formuleringar om ”barnets bästa”. År 1998 skedde ett antal ändringar i FB som dels gjorde det möjligt att ge föräldrar gemensam vårdnad även om någon motsatte sig detta, liksom domstolen fick större möjlighet att besluta om umgänge och boende (Edwall Insulander, 2014; Eriksson, 2010).

I förarbetena till lagändringen påtalades det att gemensam vårdnad inte nödvändigtvis var självklart i vissa fall, exempelvis där våld i hemmet förekommit (Eriksson, 2010). Trots förarbetena så utformades det dock inga riktlinjer för dessa fall, vilket innebar att det föll i skymundan. Rent praktiskt kom detta att exempelvis innebära att våld mellan föräldrarna, eller huruvida barnet bevittnat det, inte nödvändigtvis var av större vikt så länge det inte fanns en dom hos våldsutövaren (ibid.). Dock konstaterar Rejmer (2014) i sin granskning av förarbeten, lagtexter och praktisk tillämpning, att trots lagkrav, saknas en explicit beskrivning av huruvida barnet eller någon närstående löper risk att fara illa i samtliga granskade utredningsrapporter. Avsaknad av regler och metodstöd skulle kunna vara förklaringen till det varierade innehållet och dess kvalitativa skillnader. Detta innebär att barnets bästa inte alltid tillämpas på det sätt som det var tänkt utifrån just förarbetena (ibid.).

Idag är gemensam vårdnad om barn presumtion i svensk lagstiftning (Bruno, 2018; Edwall Insulander, 2014; Eriksson, 2010; 2011; Källström, 2019; Rejmer 2014). Detta innebär att gemensam vårdnad är vad som antas vara bäst för barnet. Den gemensamma vårdnaden innebär att båda föräldrar har ett ansvar att förse barnet med omvårdnad och skydd, samt se till att deras fysiska samt psykiska behov är tillfredsställda.

Den gemensamma vårdsnaden går hand i hand med barnets rätt till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Däremot har innebörden av barnets rätt till sina föräldrar diskuterats och det talas ibland om "föräldrars rätt till sina barn" (Bruno, 2018; Edwall Insulander, 2014; Eriksson, 2011). Mia Edwall Insulander (2014:153) menar att barnets individuella behov riskerar tappas bort och blandas ihop med just föräldrarnas rätt till sina barn. Detta kan dels bero på att barn inte har en målsägandestatus i VBU-frågor utan konstrueras snarare som objekt för föräldrarnas konflikt (Bruno, 2018:433).

Lagändringen 2006 syftade till att stärka barnperspektivet i VBU-frågor (Bruno, 2018; Edwall Insulander, 2014). Något som även tillkom vid ändringarna var ett ökat fokus på föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som berör barnet liksom förmågan att tillgodose barnet med en bra kontakt med den andre föräldern (ibid.; Eriksson, 2010). Samarbetsförmågan, eller snarare avsaknaden av den, kan på så sätt användas som ett "vapen" i just vårdsnadsfrågor (ibid.). Vidare menar Bruno (2018:431) att större fokus läggs på föräldrarnas samarbetsförmåga i VBU-frågor, hellre än att handla om deras omsorg- och föräldraförmåga.

3. Teori

På grund av socialtjänstens komplexa organisation, vilken består av flera enheter där alla arbetar utifrån samma mål men på olika sätt, har vi valt att analysera vårt material utifrån Henning Bangs (1988) teori om *organisationskultur*. Detta kommer vi att göra genom begrepp såsom *subkulturer*, *kulturinnehåll* och *kulturuttryck*. Därför kommer i det följande avsnittet både organisationskultur som teori att presenteras närmare och tidigare nämnda begrepp förklaras.

3.1 Organisationskultur

Organisationskultur är ett begrepp inom organisationsteorin som ett flertal teoretiker har försökt definiera. Gemensamt för dessa definitioner, menar Mary Jo Hatch och Ann Cunliffe (2013:158-159), är att de refererar till något som gruppmedlemmar ur en grupp håller gemensamt, exempelvis värderingar, normer och kunskap. Även om organisationskulturen har sitt fokus på gemensamma företeelser inom grupper så ryms till viss del även skillnader. Detta då ett övergripande fenomen, som är delat av många gruppmedlemmar, ofta kommer att bära flera och motstridiga meningar inom organisationen (ibid.).

Bang (1988:24) definierar organisationskultur som:

Den uppsättning gemensamma normer, värderingar, och verklighetsuppfattningar som utvecklas i en organisation när medlemmarna samverkar med varandra och omvärlden.

Bang (1988:29) beskriver även att det är svårt att endast prata om *en* organisationskultur. Istället menar han att det ofta finns ett flertal subkulturer inom en organisation eller inom en större verksamhet. Detta synsätt gällande förekomst av subkulturer benämns som differentieringsperspektiv inom organisationskulturen, till skillnad från integrationsperspektivet där hela organisationen anses ha en gemensam verklighetsuppfattning. Dessa subkulturer som Bang (1988) beskriver anses vara mindre delgrupper inom den stora organisationen. Bang (1988) menar vidare att dessa två perspektiv inte helt utesluter varandra då mindre grupper alltid skapas utifrån gemensamma tankar, erfarenheter, kunskaper, uppgifter och så vidare. Trots detta kan det fortfarande finnas gemensamma verklighetsuppfattningar för den större gruppen och för organisationen som helhet.

Bang (1988:31) förklarar att subkulturer utvecklas bland annat ur gemensamma erfarenheter som de har fått på grund av sin tillhörighet inom en mindre grupp. De gemensamma normerna

som finns inom en subkultur skapas med hjälp av gemensamma personliga egenskaper. Dessa kan exempelvis baseras på utbildning, vilket kan bidra till att medlemmarna i gruppen redan har liknande värderingar. Dessutom krävs det en nära och tät kontakt med varandra för att en subkultur ska kunna skapas inom en organisation. Genom detta kan det inom en större organisation med delvis gemensamma målsättningar och värderingar skapas mindre subkulturer (Bang, 1988).

Trots en gemensam organisationskultur kan fortfarande konflikter uppstå mellan olika subkulturer inom organisationen. Bang (1988:32-34) beskriver att dessa konflikter kan grundas i att subkulturerna exempelvis tillhör olika yrkesgrupper, kön, ålder, att organisationen är väldigt utspridd eller, det som i detta fall är mest relevant, att olika subkulturer har olika funktioner inom organisationen. Konflikter mellan *funktionsenheter* skapas på grund av deras olika arbetsuppgifter, att de har olika fokus på vad som ska göras och hur och att de kan ha en begränsad förståelse för de andra och vad deras arbete innebär. Bang (1988:39) beskriver att konflikter mellan subkulturer kan utvecklas på grund av förhållanden inom eller utanför den egna organisationen och att konflikter kan vara horisontella eller vertikala beroende på mellan vilka grupper konflikterna är. Då konflikter mellan subkulturer uppstår kan detta bidra till att kommunikation och samverkan mellan kulturerna och inom organisationen hämmas (Hatch & Cunliffe, 2013:161).

En annan aspekt inom organisationskulturen är det som Bang (1988:49-53) beskriver som kulturinnehåll och kulturuttryck. Här har Bang (1988) förmodligen inspirerats av organisationsteoretikern Edgar Schein som i sin tur talade om detta utifrån begreppen grundläggande antaganden, värderingar och artefakter. Bang (1988) menar att kulturinnehåll består av de normer och värderingar som finns inom en organisation, det som är organisationens ideologi. Dessa värderingar och normer kan bestå av de prioriteringar en organisation anser vara rätt, eller de beteenden som anses vara eftertraktade. Dessa normer och värderingar är vägledande för organisationen och dess verksamhet. I likhet med Bangs teori om kulturinnehåll så sammanfattar Hatch och Cunliffe (2013:168-169) Sheins idéer om grundläggande antaganden och värderingar på liknande sätt. De grundläggande antagandena är vad som påverkar gruppmedlemmarnas sätt att tänka, känna och tycka, exempelvis genom en ideologi, medan värderingarna visar vad som är viktigt för gruppen och styrs av gruppens normer (ibid.).

De kulturuttryck som Bang (1988:64-69) nämner består av de processer som finns inom en organisation. Det kan vara praxis gällande ärendehantering, språkbruk och jargong eller ritualer. Det är de handlingar som sker inom en organisation som går att härleda till just den kultur som organisationen har. Det kan därför vara intressant att närmare studera hur olika organisationer (eller subkulturer) handlägger ärenden, hur deras arbetsprocesser ser ut och hur de pratar och benämner fenomen som de kommer i kontakt med inom verksamheten. Detta kan ge inblick i hur organisationen fungerar och vilka uttryck kulturen tar. Just språket och jargongen på en arbetsplats, menar Bang (1988:69), kan ge en god inblick i hur organisationens medlemmar ser på sin verksamhet och världen runt omkring. Språket är till stor del det som upprätthåller organisationens kultur (Bang, 1988). Hatch och Cunliffe (2013:170) beskriver Sheins idé om artefakter som de fysiska uttryck värderingar och normer tar. Dessa är mer synliga och kan liksom Bang (1988) beskriver, ta sig uttryck verbalt men också genom exempelvis gester och andra kommunikativa mönster (Hatch & Cunliffe, 2013:170-171).

4. Metod

För att undersöka hur yrkesverksamma inom familjerätt och familjefrid tolkar barnperspektivet i ärenden där barn upplevt våld i hemmet ansåg vi att ett kvalitativt metodval lämpade sig bäst. Vi har därför genomfört semistrukturerade intervjuer med socialsekreterare inom både familjerätten samt familjefrid i fyra kommuner i Skåne. Utifrån intervjuerna har vi därefter genomfört en tematisk analys av det transkriberade materialet. Nedan motiveras valet av en kvalitativ ansats och intervjuer som metod. Dessutom förs en diskussion kring urvalet samt studiens tillförlitlighet. Avslutningsvis nämns de etiska överväganden vi gjort i relation till studien.

4.1 Kvalitativ ansats

Kvalitativ forskning, till skillnad från kvantitativ forskning, beskrivs av Alan Bryman (2011:340-341) ha en mer induktiv syn på förhållandet mellan praktik och teori. Det vill säga, teorier skapas ofta utifrån den data ens forskning genererat. Vidare beskriver Bryman (ibid.) hur kvalitativ forskning ofta berör studier som fokuserar på den sociala verkligheten i stort, exempelvis hur sociala samspel kan te sig eller hur verkligheten kan tolkas av individer i olika miljöer. Till skillnad från kvantitativ forskning kan alltså kvalitativ forskning ge mer nyanserade och mångfasetterade beskrivningar av ens studerade fenomen (Lind, 2014:126).

Då vi var intresserade av att undersöka tolkningar samt tillämpning av barnperspektivet hos de yrkesverksamma inom familjerätt och familjefrid ansåg vi därför att den kvalitativa metoden var att föredra. Eftersom vi inte visste hur dessa verksamheter tolkar och tillämpar barnperspektivet passade den kvalitativa metodens induktiva synsätt vårt syfte. Bryman (2011:362) beskriver hur kvalitativa forskare gärna vill skapa förståelse för den verklighet som ens informanter befinner sig i, samt hur deras tolkning av den verkligheten ser ut. Ens informanters åsikter och uppfattningar ligger således i fokus. Betoning läggs även på kontextuell förståelse där beskrivning av detaljer kan komma och spela en större roll i ens forskning (Bryman, 2011:363-364). Då både de yrkesverksamma inom familjerätten samt familjefrid kommer i kontakt med barn som upplevt våld i hemmet var det möjligt att anta att det skulle vara i detaljerna som eventuella likheter och variationer av deras tolkningar av barnperspektivet kunde yttra sig. Den induktiva ansatsen ger även forskaren en större flexibilitet att ändra exempelvis fokus under forskningens gång (ibid.: 367). Detta hoppades vi

skulle gynna vår forskning då vi kunde anpassa oss efter den information våra informanter gav.

Ahrne och Svensson (2015:9) menar att kvalitativ forskning ofta innefattar metoder som bygger på intervjuer, observationer eller textanalyser vilket bidrog till valet av just en kvalitativ ansats. Detta då vi ansåg att de med störst kunskap om barnperspektivet i respektive verksamhet är de yrkesverksamma själva. För att få ut passande data lämpade sig därför intervjuer bäst, för att få tillgång till det förhoppningsvis mer nyanserade och mångfasetterade. En stor fördel med just intervjuer är dess flexibla natur (Bryman, 2011:412; Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015:38; Lind, 2014:127). Under kvalitativa intervjuer kan en exempelvis avvika från sin intervjuguide, slänga om ordningen på frågorna, lägga till eller slopa vissa frågor eller dyka in i inte tidigare påtänkta teman, utifrån vad informanten berättar (Bryman, 2011:415; Lind, 2014:127).

4.2 Urval

För denna studie valde vi att genomföra semistrukturerade intervjuer med de yrkesverksamma inom familjerätt och familjefrid, vilket diskuteras mer genomgående nedan. Vad gäller urval valde vi att gå efter ett *målinriktat urval*. Bryman (2011:434) menar att detta rekommenderas för just kvalitativa intervjuer och är av ett strategiskt slag då det innebär att en väljer ut informanter utifrån sin problemformulering. Detta för att skapa en överensstämmelse mellan just forskningsfrågor och urval (ibid.). Ett målinriktat urval baseras alltså inte på slumpen utan informanterna väljs ut utifrån sin relevans till problemformuleringen och för sin förståelse av en viss social företeelse (ibid.:392). Lind (2014:130) påpekar just vikten av att identifiera ett underlag som är relevant för ens problemformulering vid kvalitativa undersökningar, särskilt om en har ett begränsat antal informanter. Därför valde vi att rikta oss direkt mot just yrkesverksamma inom familjerätt och familjefrid då dessa två enheter är av explicit relevans för vårt syfte. En av de största nackdelarna med ett målinriktat urval är dock att det blir svårt att generalisera resultatet till populationen yrkesverksamma inom familjerätten och familjefrid i stort (Bryman, 2011:392), något som vi diskuterar mer nedan.

Under intervjuerna framkom det att de familjefridsenheter som vi intervjuade delvis var organiserade på olika sätt. En del hade myndighetsutövning, det vill säga kunde bevilja skyddat boende, och andra hade endast stöd och behandling. Vissa enheter tillhandahöll stöd och behandling för både våldsutsatta, våldsutövande och barn. Andra enheter tillhandahöll endast stöd till de våldsutsatta. Trots denna skillnad blev det tydligt under intervjuernas gång

att alla yrkesverksamma var tvungna att ta hänsyn till barnperspektivet. Utöver de olika arbetsuppgifterna inom familjefridsenheterna hade de dessutom olika namn. Vi har i uppsatsen valt att endast benämna dessa som familjefridsenheter för att säkerställa anonymiteten hos informanterna. Målet med vårt urval var att få fyra intervjuer från respektive enhet. I slutändan fick vi tre intervjuer från familjerätt och fem från familje Frid. Detta på grund av att en enhet inte hade möjlighet att ställa upp på grund av sjukskrivning och vi fick in en extra intervju från en annan enhet. Detta resulterade i antalet intervjuer vi ville ha även om urvalet blev lite annorlunda. Några av intervjuerna vi genomförde var parintervjuer och några var individuella. I efterhand har vi inte kunnat märka någon kvalitativ skillnad på dessa intervjuer gällande innehåll och svar.

4.3 Genomförande

4.3.1 Semistrukturerade intervjuer

För att få tillgång till tolkningarna av barnperspektivet hos de yrkesverksamma inom familjerätt och familje Frid valde vi alltså att genomföra intervjuer med representanter från de olika enheterna från fyra kommuner i Skåne. Det resulterade i sex individuella intervjuer och två parintervjuer med yrkesverksamma socialsekreterare. Rolf Lind (2014:126) beskriver hur kvalitativa undersökningar, till följd av sin mångdimensionella natur, gör det svårt i relation till tid och resurser att studera många undersökningsenheter. Samtidigt menar Ulla Eriksson-Zetterquist och Göran Ahrne (2015:42) att för att uppnå en viss form av representativitet bör en intervju mellan 10-15 personer från varje undersökningsgrupp. Utifrån uppgiftens resurs- och tidsbegränsning ansåg vi dock inte det som genomförbart. Dock fortsätter Lind (2014:126) och menar att frågor om representativitet blir underordnade och att det viktigaste istället blir att ens empiriska underlag stämmer med ens syfte och frågeställningar.

Vi genomförde semistrukturerade intervjuer vilket Bryman (2011:415) beskriver som en intervju där forskaren har en intervjuguide med förhållandevis specifika teman som önskas beröras. För att uppnå vårt syfte kom dessa teman att utformas för att försöka finna hur de yrkesverksamma tolkar och tillämpar barnperspektivet samt hur de upplever att andra enheter de kommer i kontakt med gör det. Bryman (2011:419) poängterar att utformningen av frågeställningar inte bör vara så specifika att det hindrar möjligheterna att nya idéer eller synsätt uppstår under själva intervjun. Exempel på teman i vår intervjuguide (se Bilaga 1) var ”målgrupp” och ”verksamhetskultur”. I första temat ville vi undersöka hur de yrkesverksamma upplever sig arbeta med barnperspektivet i ärenden där barn upplevt våld i

hemmet, exempelvis hur de tar in barnen i sina utredningar. I det andra temat ville vi exempelvis undersöka hur de yrkesverksamma upplever samarbetet med andra enheter i dessa ärenden.

Vi tog kontakt med yrkesverksamma genom mailförfrågan (se Bilaga 2) om de kunde tänka sig ställa upp på en intervju som skulle ta ca 45 minuter. För att vara så pass tillmötesgående som möjligt anpassade vi oss efter hur informanterna önskade genomföra intervjun. På grund av den rådande pandemin med Coronaviruset Covid-19 innebar detta att flertalet av intervjuerna skedde via telefon medan några skedde på plats på de yrkesverksammas kontor. Det betyder att tre intervjuer skedde ansikte mot ansikte medan fem skedde över telefon. Trots variation i utförandet upplevde vi inte att det blev någon kvalitativ skillnad i vår data. Detta skulle kunna understrykas av Bryman (2011:432-433) som påpekar att skillnaderna mellan direkta- och telefonintervjuer sällan är stora. Intervjuerna blev alla ungefär lika långa, mellan 40-50 minuter, och kodningen gav likvärdiga resultat. Däremot blev det aningen svårare att transkribera telefonintervjuerna då ljudkvaliteten blev något lidande.

4.3.2 Kodning och analys

Intervjuerna spelades in med hjälp av diktafon och dessa inspelningar transkriberades därefter för att enklare möjliggöra en analys av vår data. Bryman (2011:429-430) påpekar att transkribering kan vara väldigt tidskrävande men av stor vikt då en lär känna sin data bättre. Transkriberingen och bearbetningen av vårt intervjumaterial blev således det första ledet i vår analys. Vi valde att transkribera hälften av intervjuerna vardera för att säkerställa att arbetsfördelningen blev likvärdig och att bådats transkriberingssätt skulle vara närvarande. Tillsammans kom vi även överens om hur vi skulle transkribera intervjuerna så de blev så likartade som möjligt. Analyser av just kvalitativt material, menar Jens Rennstam och David Wästerfors (2015:235) är en kontinuerlig abstraherings- och symboliseringsprocess som egentligen börjar redan med själva intervjuerna, där data mynnar ut i exempelvis kategorier, begrepp och teman som är mer eller mindre abstrakta. Vidare menar Rennstam och Wästerfors (2015:220) att ”analysen bör bilda ett inlägg om eller en kommentar till befintliga teorier och tidigare forskning som skiljer sig från andras inlägg och kommentarer”. Detta hoppades vi uppnå genom att genomföra en tematisk analys.

Bryman (2011:528-530) beskriver en tematisk analys som en av de vanligaste analysmetoderna av kvalitativ data. Däremot kan det vara något svårt att exakt definiera analysformen. Den tematiska analysen går ut på att urskönja ett antal olika teman ur sin data,

som i sin tur även kan bestå av subteman. Det är också möjligt att kalla denna process för kodning av materialet, även om det är vanligare för kvantitativ forskning. I en tematisk analys föreslår Bryman (ibid.) att en bör vara uppmärksam på exempelvis likheter och skillnader mellan olika informanternas sätt att diskutera teman. Detta passade vårt syfte att undersöka olika tolkningar väl.

I vår analys fokuserade vi bland annat på att hitta eventuell variation i de yrkesverksammars tolkningar och tillämpningar av barnperspektivet och i vilken mån det rådde konsensus kring det. Under vår transkribering började flera teman framträda och vi valde tillsammans att planera för vilka teman vi skulle koda våra intervjuer efter. Under kodningens gång framträdde även andra teman som blev viktiga. Vi kodade vårt material efter teman som: *barnperspektiv, föräldraförmåga, kunskap, samarbete, med flera*. Vi gick sedan tillsammans igenom vårt material och kodning för att undersöka vilken information vi hade. Därefter bestämde vi vilka ämnen som var mest intressanta utifrån vårt syfte när vi fått en bättre överblick av materialet. Vi kunde då tillsammans lägga upp en plan för analysen med vilka teman och rubriker som skulle finnas. Detta för att på ett smidigt sätt genomföra skrivandet av analysen. Analysprocessen valde vi att delvis dela upp mellan oss för att sedan gå igenom vår text tillsammans för att säkerställa att vi var överens om vår analys. Detta har bidragit till att vi båda har arbetat med hela texten. Samma tillvägagångssätt användes även för de andra delarna av uppsatsen, så som kunskapsläge, metod och teori.

Att fördela arbetsuppgifterna jämnt var dels viktigt för att säkerställa att vi bidragit likvärdigt till uppsatsen. Samtidigt var det viktigt att tillsammans genomföra stora delar av uppsatsen för att säkerställa den interna validiteten som enligt Bryman (2011:368-370) utgör den stora kritiken mot kvalitativ forskning.

4.4 Tillförlitlighet

Just *trovärdighet* menar Svensson och Ahrne (2015:25) är en viktig aspekt inom kvalitativ forskning då den inte tillkommer automatiskt på samma sätt som inom exempelvis medicinsk forskning. Just transparens är viktigt för trovärdigheten. Transparens innebär att vara öppen och tydlig med vad undersökningen ämnar göra och hur den sedan genomförs. Forskningsprocessen måste framgå tydligt för att det ska finnas möjlighet att kritisera och diskutera den. Svensson och Ahrne (ibid) menar att detta bidrar till texten och undersökningens trovärdighet och kvalitet. På grund av detta diskuterar vi genom hela metoden flera aspekter av studiens genomförande.

Svensson och Ahrne (2015:27) menar också att *generaliserbarhet* är en viktig aspekt inom den kvalitativa forskningen. Bristande generaliserbarhet är dock en av den största kritiken mot just kvalitativ forskning. Det är svårt att generalisera om en större population med få studieobjekt och en djupare, istället för bredare, undersökning. Även Bryman (2011:352) beskriver problematiken att generalisera inom kvalitativ forskning, och beskriver detta med termen *extern validitet*. Detta innebär att det krävs en försiktighet gällande generaliserbarheten inom kvalitativ forskning och så även i denna undersökning. Då vi valde ett målstyrt urval bidrar detta till en minskad möjlighet att generalisera (Bryman, 2011:392) samt att vårt geografiska forskningsområde är begränsat. Det som vi till viss del kan generalisera om, är variationen gällande tolkningen och tillämpningen av barnperspektivet mellan just de yrkesverksamma vi intervjuat. Detta har vi dock gjort med stor respekt och försiktighet gällande möjligheten att det inte stämmer (Svensson och Ahrne, 2015:27-28). Hellre än att kunna generalisera till en större population var således vår främsta förhoppning med studien att den skulle kunna vara informanterna till gagn samt att det skulle vara möjligt att teoretisera kring resultatet utifrån organisationskultur.

Syftet är att undersöka hur tolkningen och tillämpningen av barnperspektivet faktiskt ser ut i praktiken och inte hur det bör se ut. Detta innebar att vi valde att direkt intervjua de yrkesverksamma och inte endast läsa regler, lagar och rutiner. Förhoppningen var att på detta sätt få insyn i hur barnperspektivet faktiskt tillämpas i förhållande till tolkningen. Detta ökar den så kallade *begreppsvaliditeten* vilket Peter Esaiasson et al. (2012:55-56) menar tillsammans med en god *reliabilitet* ökar *resultatvaliditeten*.

Om det är problem med den externa validiteten, menar Bryman (2011:352) att den *interna validiteten* istället är en styrka inom den kvalitativa forskningen. Detta eftersom kvalitativ forskning ger en god inblick och närvaro i en grupp vilket ger goda förutsättningar till att skapa samhörighet mellan observationer, begrepp och teori inom undersökningen. En viktig aspekt inom vår undersökning är just den interna validiteten. Den interna validiteten syftar till att forskningslaget tillsammans kommer överens om hur tolkningen av materialet ska ske (ibid.). För att öka den interna validiteten har vi valt att organisera arbetet så vi tillsammans genomförde många av de viktiga delarna, som tidigare nämnts.

4.5 Etiska överväganden

Svensson och Ahrne (2015:28–29) beskriver en framväxt av etiska riktlinjer inom forskningsvärlden för att ta hänsyn till människors privata integritet. De beskriver att de

viktigaste etiska riktlinjerna som måste tas hänsyn till är *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet*, *nyttjandekravet* och *informationskravet*. Svensson och Ahrne (ibid.) menar att dessa krav är viktiga inom samhällsvetenskaplig forskning om det är utsatta människor som studeras eller känsliga ämnen. Barn som upplevt våld i hemmet kan ses som ett känsligt ämne och därför var det viktigt att ta stor hänsyn till de etiska riktlinjerna i vår undersökning.

En av de viktigaste aspekterna i vår undersökning var vikten av att inte inkräkta på människors integritet då ämnet är känsligt. På grund av detta valde vi att intervjua professionella utifrån deras yrkesroll och inte enskilda föräldrar som varit våldsutsatta eller barn som upplevt våld i hemmet. Att intervjua människor i utsatta situationer skulle i vårt fall inte vara försvarbart utifrån de etiska övervägandena. Den information det skulle kunnat ge oss väger inte upp för det ingrepp i deras integritet som det skulle ha inneburit (Bryman, 2011:137–138).

För att säkerställa att informations- och samtyckeskravet uppfylldes delgav vi tydlig information inför intervjuerna så de yrkesprofessionella fick ta del av syftet och därefter avgöra om de önskade delta eller inte. Detta skedde i mailförfrågan (se Bilaga 2) om deltagande. Vi valde i mailkonversationen med informanterna att informera om vår önskan att spela in intervjun. Detta frågade vi om ytterligare en gång precis innan intervjun så informanterna skulle vara medvetna om att inspelningen påbörjades. Dessutom var det viktigt för oss att innan intervjuerna påbörjades försäkra informanterna om att deras medverkan skulle avidentifieras, och endast vi och eventuellt vår handledare skulle lyssna på inspelningarna.

Det var även viktigt att tydliggöra att informationen informanterna bidrog med endast skulle användas till just denna undersökning och att deras kontaktuppgifter, namn och annat som kan identifiera dem inte kommer att sparas när undersökningen var slutförd. Detta för att också säkerställa att konfidentialitetskravet uppfylls, så informanterna kan känna sig säkra. Denna avidentifiering skedde i transkriberingen av materialet så att deras namn inte finns nedskrivet i materialet som vi sedan använde för kodning och analys.

5. Resultat och analys

I följande avsnitt kommer det empiriska materialet presenteras och analyseras. Inledningsvis kommer de yrkesverksammas tolkning och tillämpning av barnperspektivet att redovisas. Därefter diskuteras de yrkesverksammas samarbete med andra enheter och verksamheter i ärenden där barn upplevt våld i hemmet utifrån ett barnperspektiv. Teman som *föräldraförmåga*, *VBU* och *kunskap* ges som exempel på variation i både tolkning och tillämpning. Materialet som presenteras och analyseras grundar sig alla i ärenden där barn upplevt våld i hemmet och kommer att analyseras utifrån Bangs (1988) teori om organisationskultur. Samtliga namn är fingerade och enheterna har fått slumpmässiga siffror och bokstäver för att ytterligare stärka konfidentialiteten.

5.1 Barnperspektivet

Här kommer vi att inleda med en redogörelse för hur de familjerätter och familjefridsenheter vi har kommit i kontakt med *tolkar* barnperspektivet. Därefter kommer vi att beskriva hur de yrkesverksamma upplever att de *tillämpar* barnperspektivet i sitt arbete för att slutligen presentera de *svårigheter* de upplever i tillämpningen av barnperspektivet. I samtliga diskussioner om barnperspektivet syftar vi till ärenden där barn har upplevt våld i hemmet.

5.1.1 Tolkning

Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeide (2012) lägger i sin definition av barnperspektivet stor vikt vid den vuxna personens tolkning av barnets eget perspektiv, uppfattningar och erfarenheter. Detta är något som flertalet yrkesverksamma (Familjefrid D; Familjerätt 1; Familjerätt 2; Familjerätt 3) också poängterar i sin beskrivning av vad barnperspektivet är för dem.

Man pratar ju om barnets perspektiv och barnperspektiv. Det jag tänker är att, för oss som vuxna och som behandlare, handlar det om att sätta sig i barnets skor, men att kunna se det i sitt sammanhang utifrån att man är en vuxen. Barnet har ju sin begränsade upplevelse, där man inte heller kan be dem ta ställning, den makten och den förmågan, på samma sätt som en vuxen.

- Lotta, Familjefrid D

Barnperspektiv kan annars vara mer hur vuxna tolkar och ser på barnet bästa, barnets perspektiv. Det är då allt från lagstiftning, till forskning, till barnkonventionen, till allt möjligt om vad som är barns bästa helt enkelt.

- Annika, Familjerätt 2

Flera yrkesverksamma pratar alltså om barnperspektivet som något skilt från barnets perspektiv vilket handlar mer om vad just barnet själv upplever, tycker och tänker. Samtidigt som barnets perspektiv är av vikt för barnperspektivet så bidrar den vuxne med ett holistiskt synsätt av barnets situation. Detta utifrån både kunskap, lagstiftning samt andra faktorer som påverkar barnets situation (Socialstyrelsen, 2016). Det handlar om att se barnet som en unik individ som också reagerar väldigt individuellt på våldet det upplevt, som nästan alla yrkesverksamma i våra intervjuer påtalar. Det blir således de yrkesverksammas uppgift att se till barnets unika situation och till det applicera generell kunskap liksom lagstiftning som i detta fall berör både barn, våld i nära relationer samt VBU.

Utifrån Socialstyrelsens (2015) definition av barnperspektivet ska yrkesverksamma alltid beakta hur beslut och åtgärder kan komma att påverka just barn. Detta innebär även att en som yrkesverksam ska ha respekt för, samt ta hänsyn till barnets rättigheter i beslut som berör just barnet. Således läggs ett större fokus på barnen som rättighetsbärare och unika individer (ibid.). Även detta är det flera yrkesverksamma som lyfter.

[Barnperspektivet] är väl att ha barnen i beaktning i våra skyddsbedömningar, vi utreder ju inte dem men ändå ha dem med i åtanke. [...] Och i våra utredningar så har vi också barnperspektivet i beaktning. Nu gör vi en barnkonsekvensanalys i alla ärenden där den våldsutsatta har barn.

- Alma, Familje Frid A

[Barnperspektivet] är väl att man verkligen tänker på barnet i alla olika delar. Att man har [barnens] behov och bästa för ögonen. Och hela tiden med sig.

- Malin, Familje Frid B

Det är enligt Bangs (1988:29) definition av subkulturer möjligt att se både familjerätten och familjefridsenheterna som exempel på detta, där båda faller under socialtjänsten som övergripande organisation. Att de båda subkulturerna kan ses ha sina egna normer och uppdrag utesluter inte att de också påverkas av de gemensamma uppfattningarna som organisationen har som helhet (ibid.). Enligt lagstiftning ska barnet och barnets bästa alltid beaktas i ärenden som berör barnet (SoL 1 kap. 2 §; FB 6 kap. 2a §). Vidare har

yrkesverksamma inom socialtjänsten en skyldighet att särskilt beakta barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående (SoL 5 kap. 11 §). Detta gäller för både familjerätten och familjefrid. Sett till detta, är det därför kanske inte konstigt att de olika enheternas tolkningarna av barnperspektivet inte skiljer sig mycket åt. Baserat på de yrkesverksammas beskrivningar av barnperspektivet upplever vi således att det råder konsensus mellan enheterna i hur barnperspektivet tolkas. Barnperspektivet kan därför, enligt Bangs (1988:49-50) beskrivning, ses som ett exempel på en organisations kulturinnehåll vilket består av de normer och värderingar som finns inom en organisation. Enligt både SoL liksom FB, ska barnets bästa vara avgörande för beslut som rör barnet. Det är därför möjligt att anta att barnperspektivet agerar som en vägledande värdering för socialtjänsten, det vill säga organisationen som helhet.

5.1.2 Tillämpning

Sett till enheternas tillämpning av barnperspektivet uppstår viss variation jämfört med dess tolkningar. Den främsta orsaken till detta, anser vi, är enheternas olika uppdrag, där vissa arbetade mer med exempelvis behandling och andra mer med myndighetsutövning. Trots detta fann vi även likheter i hur enheterna tänker kring, eller faktiskt tillämpar barnperspektivet i praktiken.

Majoriteten av enheterna pratade exempelvis om vikten av att lyfta barnen och låta dem komma till tals i ärendena, något de gjorde på lite olika sätt. Främst genom direkta samtal med barnen medan en familjerätt (Familjerätt 3) även nämnde att de i vissa fall gjorde observationer av barn.

Vi jobbar [...] med att de ska få komma till tals, de ska få prata om sina upplevelser, de ska få sätta ord och känslor på det som de har varit med om och det gör vi på olika sätt, beroende på ålder.

- Malin, Familjefrid B

Sen försöker vi också så mycket som möjligt att i samarbetsamtal också träffa och prata med barnen så att de får chans att säga vad de tycker. [...] Så försöker man gärna prata med barnen enskilt för att de ska känna sig fria och sen kan man prata tillsammans med familjen. Man kan hjälpa barnen på det sättet att säga saker som är svåra.

- Lovis, Familjerätt 1

Rätten att få komma till tals är en av de grundläggande principerna inom barnkonventionen och är därför en viktig del i arbetet med ärenden som berör barn (Socialstyrelsen, 2012). Detta

går således hand i hand med Socialstyrelsens (2015) definition av barnperspektivet. Att direkt träffa barnet och låta det komma till tals, få uttrycka sin vilja och önskemål eller granska det via observationer kan därför ses som en praktisk tillämpning av barnperspektivet. Det kan också ses som en del i arbetet med att låta barn få bearbeta det de har varit med om (Eriksson, 2012).

För de enheter eller yrkesverksamma som inte själva hade direkt kontakt med barn utan deras föräldrar, försökte dessa ändå inkludera barnen i det praktiska arbetet. Detta gjordes antingen genom att lyfta barnen i arbetet med föräldrarna eller på andra sätt ta med barnen i sina bedömningar.

När det är barn inblandade är det en stor del av hur vi ska planera kring familjens säkerhet.

- Ida, Familjefrid A

Vi försöker alltid få föräldrarna att se det utifrån barnets situation. [...] Anledningen till att vi har den servicen med samarbetsamtal är ju helt och hållet för barnets skull.

- Lovis, Familjerätt 1

Vi prioriterar alltid barnen. [...] Det är väldigt mycket resurser som läggs på samtal med barn, och barn behöver inte vänta lika länge på tid som vuxna vid samtal.

- Lina, Familjefrid B

Att föräldrarna är i kontakt med familjerätten eller familjefrid är något som direkt eller indirekt även påverkar barnet. Så som Socialstyrelsen (2012:9) poängterar så kan inte föräldrar ses som isolerade objekt från sina barn. Att arbeta med föräldrarna genom olika former av stöd- eller samarbetsamtal kan därför ses som ett led i att tillämpa ett barnperspektiv. Detta skulle även kunna tala emot det Eriksson och Christianson (2017) fann i sin undersökning, att då barn inte har en målsägandestatus i ärenden där det förekommit våld i hemmet, läggs hellre tid och resurser på annat än just barnen. Dock är det svårt att utifrån denna undersöknings omfattning göra några sådana generaliseringar. De yrkesverksamma vittnar om att stort fokus läggs just på barn och barnperspektivet i deras arbete, varav Familjerätt 1 påpekar att allt deras arbete egentligen utgår ifrån just barn.

Sett utifrån Bangs (1988:49-50) organisationskultur kan barnperspektivet, som nämnt, tolkas som ett kulturinnehåll från socialtjänsten som övergripande organisation. Tillämpningen av barnperspektivet kan dock ses som en form av kulturuttryck, vilket Bang (1988:64-65) exemplifierar som hur ärendehantering och processer tar sig uttryck. Då familjerätten och

familjefrid har olika uppdrag, varpå även olika familjefridsenheter har olika uppdrag, är det här rimligt att granska dem som olika funktionsenheter där kulturuttrycken istället ter sig olika. Trots att vi upplever att det råder konsensus mellan enheterna rent teoretiskt i hur barnperspektivet bör tillämpas, uppstår snarare variation mellan dem på grund av deras organisatoriska förutsättningar vilket även varierar från kommun till kommun.

5.1.3 Barnperspektivets svårigheter

I samtliga av våra intervjuer påtalades vissa svårigheter med barnperspektivet i ärenden där barn upplevt våld i hemmet. Något som många lyfte var risken att barnperspektivet faktiskt tappades bort, särskilt i de familjerättsliga ärendena där fokus riskerar att hamna på föräldrarnas konflikt. Det är här möjligt att utläsa att föräldraperspektivet till viss del gör att barnperspektivet hamnar i skymundan.

Ibland när vi går in i föräldrarnas konflikter så glömmer man helt ärligt barnperspektivet, för man är inte inne i det när man sitter med två föräldrar som har världens krig. Sen tänker man: "herregud, jag är ju som barnet, jag sitter där som barnet". Det är väl det värsta. Att man dras så lätt in i det.

- Annika, Familjerätt 2

Det jag kan känna som framförallt jobbar med vuxna är att barnen ofta blir ett bihang. Det blir ett barn, det blir inte en enskild person, en riktig person, utan det blir ett barn som hänger med.

- Ronja, Familjefrid C

Att barnperspektivet riskerar att tappas bort i föräldrarnas konflikt är något som både Edwall Insulander (2014), Rejmer (2014) och Eriksson (2011) påtalar. Detta trots det tydliga fokuset på barnperspektivet i samtliga ärenden inom både familjefrid och familjerätten. Edwall Insulander (2014) menar att föräldrar många gånger tvistar utifrån sitt eget behov av barnet. Detta berörs även av Bruno (2018) som menar att barnet blir ett objekt för föräldrarnas rättsliga konflikt. Där exempelvis våldsutövande fäder ibland inte har något egentligt intresse av barnet utan gör det för egen vinning eller för att skapa fortsatta problem för den våldsutsatta (ibid.). Att barnperspektivet tappas bort skulle således kunna tolkas som att barnets rättigheter riskerar inskränkas i dessa ärenden.

Några menade att det även kan vara svårt att ta hänsyn till barnets vilja utifrån barnets bästa och att barnets vilja inte alltid överensstämmer med exempelvis utfallet i ett familjerättsligt ärende (Familjefrid A; Familjefrid B; Familjefrid C; Familjerätt 3).

Ja, [barnperspektiv] är väl egentligen att se till barnets bästa utifrån helheten. [...] Inget annat får gå före än vad som är bäst. Sen är det kanske inte alltid det som barnet vill, men man ser att det kanske finns andra behov än det barnet själv säger. Att se barnet och försöka plocka fram det som man tänker att det här barnet verkligen behöver.

- Stina, Familjerätt 3

Man vågar inte tro att barnet säger sin vilja. Det är lätt att det blir; ”nej, men det är mamman som har påverkat, eller det är pappan som har påverkat”. Man tror inte riktigt på barnen om de säger att de vill vara mer hos den ene eller andre föräldern. Jag kan inte riktigt komma på något ärende där barnet har sagt ”jag vill detta” och det har blivit så. Utan det är andra omständigheter, skydd för barnet, men inte barnets vilja.

- Ronja, Familje Frid C

Samtidigt talade en familje fridsenhet om att det inte finns tillräcklig kompetens för att tolka barn rätt.

Jag önskar att man jobbar fram metoder för hur man kan lyssna på barn på riktigt. Och faktiskt hitta sätt och ta det på allvar och inte liksom förklara bort det med att de är manipulerade eller ja, vad det nu är, att de är omogna för sin ålder. Det finns många olika bortförklaringar. Om inte barnets utsaga stämmer med den man förväntar sig som vuxen så vill vi gärna förklara bort det med sådana saker.

- Lina, Familje Frid B

Detta är möjligt att tolka utifrån två aspekter. Detta kan dels tolkas som att barnets vilja och barnets bästa ibland inte är förenliga med varandra. Här går således den vuxnes tolkning av barnets bästa före barnets egen idé av vad som är bäst för den. Den andra aspekten syftar snarare till svårigheterna med att tolka vad barn faktiskt tycker och känner i ärendena där de upplevt våld i hemmet. Svårigheterna rör dels rädslan för att barnet å ena sidan ska vara influerad av endera föräldern, och den andra sidan rör barns lojalitet mot båda föräldrar och att barnet därmed inte uttrycker sin vilja alls.

Att barnet har en rätt att bli hörd och komma till tals är som nämnt en av grundprinciperna i barnkonventionen och ses som en viktig del av barnets bästa (Socialstyrelsen, 2012). Däremot menar Socialstyrelsen (2012:11) att barnets bästa är överordnat barnets vilja i beslut som berör dem. Som beskrivet tidigare ska barnets bästa ses som en sammanvägning av barnets vilja, men även andra aspekter såsom faktorer i familj och miljö och utifrån riskanalyser. Därtill ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad (SoL 11 kap. 10 §; FB 6 kap. 2a §) huruvida barnet är kapabel till att ta ställning till socialtjänstens utredning och vilken

betydelse den ska tillmätas. Detta är något som den vuxna, yrkesverksamma har att bedöma. I sin undersökning av utredningsrapporter i VBU-tvister fann Rejmer (2014) att endast 11% av argumentationen för barnets bästa bestod av barnets vilja. Rejmer (2014) menar att detta resultat skulle antingen kunna tolkas som att även om barn får komma till tals uttrycker de inte alltid sin vilja eller att deras synpunkter inte mäts så stor betydelse. Det skulle också kunna tolkas som att det saknas metodstöd för hur just barns vilja ska redovisas vilket innebär att utredare ibland avstår från det (ibid.). Detta knyter an till Familjefrid B:s önskan om metoder som möjliggör för mer korrekta och tydliga tolkningar av barns vilja, något även Eriksson och Christianson (2017) efterfrågar.

Samtidigt poängterar Eriksson (2012:208) att barns delaktighet och vilja i familjerättsliga ärenden ofta ifrågasätts, inte bara i Sverige utan generellt. Särskilt i tingsrätten kan barns vittnesmål ifrågasättas eller inte beaktas (Eriksson & Christianson, 2017). Tvetydigheter i barnperspektivet, menar Eriksson (2012:208), gör så att barn antingen konstrueras som aktiva subjekt i dessa ärenden eller som mer passiva objekt. Där det första, enligt Eriksson (2012:218) framstår som en utmaning i särskilt familjerättsliga ärenden. Detta är dock inget som vi fann i vår studie där samtliga familjerätter gav uttryck för att i hög grad ta hänsyn till barnets vilja och delaktighet. Däremot lyfter exempelvis Familjerätt 3 att barnets bästa inte alltid är förenligt med dess vilja, något Socialstyrelsen (2012) också skriver under på. Där kommer således den vuxnes tolkning av barnperspektivet in vilken Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeide (2012) definition tar fasta på.

Ett led i att låta barn faktiskt få komma till tals i ärenden som berör dem, handlar rent praktiskt om att skapa förutsättningar för att barnet ska få möjlighet att göra detta. För att låta barn under 15 år delta i samtal och behandling krävs samtycke från samtliga vårdnadshavare med undantag för pågående barnavårdsutredning (SoL 11 kap. 10 §). Utav de enheter och yrkesverksamma vi talade med som kom i direkt kontakt med barnen, lyfte de att den ena vårdnadshavaren, men ibland båda kan neka samtycke till samtal för barnen (Familjefrid B; Familjerätt 1; Familjerätt 3). Samtidigt poängterades att det inte skedde ofta, men att det ändå kunde förekomma.

[...] om inte föräldrar stoppar. Det händer ju ibland. Inte ofta men det händer att någon förälder säger nej. Att de säger ”nej jag vill inte att mitt barn ska prata med [familjerätten]”. Då kan vi inte göra något. [...] Det är en begränsning i barnperspektivet, barnets röst. Vi säger att en förälder har gjort barnet illa, då kan ju den föräldern hindra att det kommer fram i vår utredning genom att säga: ”nej ni får inte prata med barnen”.

- Lovis, Familjerätt 1

Vi informerar alltid barn, men vi måste ha föräldrarnas samtycke till att få prata med barn. Och är det någon förälder som inte samtycker till det så ifrågasätter vi det, och menar på att barn har alltid rätt till information. Och även ifall de inte själva vill säga någonting så ska de ges möjligheten till att kunna säga något det berör dem. Speciellt om det handlar om vårdnad, boende och umgänge. Det är av störst vikt.

- Stina, Familjerätt 3

Att nekas rätten att komma till tals kan också tolkas som att barnets rättigheter inskränks, vilket således kan ses som en brist i tillämpningen av barnperspektivet. Att neka barn möjlighet att berätta och bearbeta sina upplevelser av våld i hemmet är enligt Eriksson och Christianson (2017) inte till barnets fördel utan till föräldrarnas. Den våldsutövande kan således neka sitt barn möjlighet till samtal i ett led i att skydda sig själv mot exempelvis en dom (ibid.). Det kan också innebära att barnet nekas stöd och hjälp. Majoriteten av de yrkesverksamma uttryckte en önskan om en lagändring i detta; samtal med barnen ska kunna genomföras även om samtycke från föräldrarna saknas. Bristen i tillämpningen av barnperspektivet kan här tolkas som ett resultat av bristande lagstiftning där barns rätt att komma till tals underordnas en förälders rätt till att fatta beslut gällande sitt barn.

5.2 Samverkan i ärenden där barn upplevt våld i hemmet

Vi kommer här att redogöra för de yrkesverksammans syn på *samarbete* mellan olika enheter inom socialtjänsten och samarbete med andra relevanta verksamheter och yrkesgrupper utanför socialtjänsten. Därefter kommer vi att undersöka i vilken mån det upplevs finnas variation i viktiga frågor såsom *föräldraförmåga* och *vårdnad* kopplat till ärenden där barn upplevt våld i hemmet.

5.2.1 Samarbete och samsyn

Alla de yrkesverksamma menar att de har ett nära samarbete med andra delar av socialtjänsten. Detta innebär att familjerätten och familjefrid allt som oftast samarbetar med varandra men även med barnhandläggare, vuxenhandläggare och ibland även med exempelvis

familjebehandlare. Familjer kan själva kontakta både familjerätten och familjefrid men det är vanligt att ärenden inkommer till dem från en mottagningsenhet eller från en barn- eller vuxenhandläggare som vidarebefordrat familjen.

[...] ofta är det en pågående barnutredning samtidigt som det är familjerättslig utredning och även insatser på familjefrid. Det är inte alls sällan det är alla tre samtidigt eller att de är lite före och vi kommer lite efter.

- Stina, Familjerätt 3

Trots att alla beskriver att detta samarbete finns, så är det flertalet som påpekar att samarbetet inte alltid flyter på som önskat.

Nej, det saknas samsyn i ärenden där det förekommer våld i vår kommun. Stor, stor, stor skillnad på vad våld är och hur vi ser på våld och vad vi definierar som våld.

- Alma, Familjefrid A

Det finns risk att medarbetare som pratat med pappa får en bild, de som jobbar med barnen en annan, mamman en tredje och så ska man enas i detta och försöka förstå vad som är bäst. Det är jättesvårt ibland och väldigt mänskligt att man liksom då mer positionerar sig och tar parti för någon.

- Lina, Familjefrid B

Problemet gällande att nå konsensus i frågor om barnperspektiv och våld i nära relation är att samverkan och samarbete inte alltid genomförs på ett smidigt sätt. Detta är något som påpekas i utredningen *Att ta ansvar för sina insatser* (SOU 2006:65). Där nämns att samverkan kan hindras på grund av olika kompetenser, arbetsuppgifter och olika kunskap i ämnet. Detta blir relevant när man undersöker enheternas arbetsuppgifter. Några av de yrkesverksamma har myndighetsutövning, andra arbetar med stöd och behandling. På grund av detta är det möjligt att anta att de yrkesverksamma har olika syn på de ärenden som de kommer i kontakt med och dessutom olika perspektiv på vad som är viktigt. Detta blir också relevant utifrån de tre planeterna som Hester (2011) nämner i relation till arbetet med ärenden där det förekommer våld i hemmet. Att yrkesverksamma inom de tre planeterna har olika uppgifter och att detta kan påverka möjligheten att samarbeta. I utredningen (SOU 2006:65) beskrivs också att en samverkan *utan* en enhetlig samsyn kan vara positivt. Detta eftersom många olika kunskaper och perspektiv kan bidra till ett bättre arbete när människor utnyttjar sina specifika kompetenser. Detta var inte något som vi upplevde framkom i våra intervjuer. Istället talades det mer om just bristerna i samarbetet. Enander (2014:155-156) beskriver att

den specialisering som socionomyrket har inneburit också kan göra det svårt för de utsatta att veta vart de ska vända sig när de söker stöd och hjälp. Detta blir inte enklare om samarbetet dessutom inte alltid fungerar som önskat.

Bristen på samsyn går även att koppla till det faktum att enheterna är olika varandra och att deras uppgifter skiljer sig åt. Både familje Frid och familjerätten kan ses som Bangs (1988:29-30) subkulturer, liksom exempel på olika funktionsenheter. Även om både familjerätten och familje Frid faller in under socialtjänsten, och därmed lyder under samma lagar och regler, befinner de sig på olika platser inom den större organisationen och har därmed olika uppgifter och perspektiv på sin verksamhet och de andras verksamhet. Olika funktionsenheter är vad Bang (1988:32) menar är en av de vanligaste anledningarna till konflikter mellan subkulturer inom en organisation. Trots att alla de yrkesverksamma är socionomer och därmed borde besitta liknande kunskaper och analysmedel, kan detta bidra till att samsynen kring barnperspektivet och våld i nära relationer skiljer sig åt. De yrkesverksamma formas inte bara av sin tidigare utbildning och verksamhet utan också av den mindre subkulturen och det arbete som bedrivs inom dessa.

Flertalet av de yrkesverksamma menar på att de arbetar på att skapa ett bättre samarbete och en ökad konsensus mellan enheterna (Familjerätt 1; Familjerätt 3).

Vi har faktiskt haft ett pågående arbete det senaste året med just familje Frid för att öka upp vårt samarbete. Jag tycker det har blivit ett jättebra resultat. [...] utifrån varandras profession så har vi närmast oss varandra.

- Stina, Familjerätt 3

Vi har ju haft ett samarbete som legat nere ett litet tag med familje Frid. [...] Vi hade lite gemensamma träffar ibland. Just för att det kan bli så att man ser lite olika saker om det är samma familjer vi har.

- Lovis, Familjerätt 1

De yrkesverksamma beskriver också samarbete med andra verksamheter såsom skola, sjukvård och polis (Familje Frid B; Familje Frid C; Familje Frid D). Dessutom är det flertalet som pratar om samarbete och samsyn med tingsrätten, där en del av enheternas ärenden hamnar om det blir en vårdnadstvist. Just samarbetet och samsynen med tingsrätten varierar mellan enheterna.

Vi har ett gott samarbete med [tingsrätten]. [...] Jag uppfattar just att [vår] tingsrätt lyssnar mycket till vår bedömning i väldigt hög grad.

- Stina, Familjerätt 3

Utfallet för våra våldsutsatta inte blivit så bra utan de har dömts till umgängessabotage, de har förlorat vårdnaden, de har förlorat boende, de har fått umgänge med barnet fast barnet har skyddsplacerats tillsammans med den våldsutsatta.

- Alma, Familjefrid A

De problem som de yrkesverksamma upplever gällande samsyn och samarbete med tingsrätten kommer att redogöras för ytterligare nedan.

5.2.2 Föräldraförmåga och VBU

Fokuserar en på barnperspektiv i våld i nära relationer är det svårt att inte närma sig ämnet föräldraförmåga. Även där finns det en variation i hur de yrkesverksamma ser på både den våldsutsattas föräldraförmåga och den våldsutövandes föräldraförmåga. Alla yrkesverksamma nämner att vara våldsutsatt kan påverka föräldraförmågan negativt. Detta är något som även nämns i socialtjänstens handbok om arbete med våld i nära relationer (Socialstyrelsen, 2016:30). Eftersom våldet har en tendens att trycka ner en, samt ge konsekvenser som PTSD, depression, tillitsproblem och isolering från andra i ens närhet (Socialstyrelsen, 2016; Moser Hällen & Sinisalo, 2018:45-46), kan detta göra det svårare att vara en bra förälder.

Den våldsutsatta kan vara den som har den sämsta föräldraförmågan till följd av dåligt mående på grund av våldet. Man kan må så dåligt att man inte förmår ta hand om sina barn.

- Malin, Familjefrid B

[Våldsutsatta] mår mycket, mycket dåligt. Det kan givetvis gå ut över ens föräldraförmåga, men samtidigt är många, tycker jag, riktiga hjältar.

- Annika, Familjerätt 2

När det kommer till den våldsutövande föräldern är det större variation i vad de yrkesverksamma uttrycker gällande föräldraförmågan. Flera menar att en våldsutövande förälder brister i sin föräldraförmåga (Familjefrid A; Familjefrid C; Familjerätt 2; Familjerätt 3).

Om man slår den andre så utsätter man barnet för risk, framförallt om det sker i hemmet när barnet är där.

- Annika, Familjerätt 2

[...] utövar man våld mot den andra anknytningspersonen eller direkt mot barnet, så brister man i sin föräldraförmåga.

- Ida, Familje Frid A

Samtidigt finns det också tankar kring att det fortfarande går att reparera relationen till sitt barn och att en, trots ett våldsutövande, kan ha andra kvaliteter som förälder.

[...] i alla de fall där det har varit enstaka händelser [av våldsutövande] så kan man ju reparera mycket i sin relation till sitt barn.

- Lotta, Familje Frid D

Jag tänker att där är det också en stor skuld, någonstans. Särskilt de som kommer hit, de som är våldsutövare och kommer hit. Det är ju någonstans de som ändå ser sin problematik till viss del, har någon slags insikt i att man har gjort fel, och då är ofta skulden gentemot sina barn stor, så man är ofta väldigt motiverad att jobba med det på olika sätt.

- Ronja, Familje Frid C

Dessa olika tankar kring våldsutövares föräldraförmåga är intressant och kan ha flera förklaringar. Dels kan det handla om huruvida de yrkesutövande träffar de våldsutövande eller inte i sin yrkesroll. De som träffar de våldsutövande har en större möjlighet att ta in dennes perspektiv i arbetet med familjerna. De som istället endast träffar den våldsutsatta eller kanske barnen får deras perspektiv. Detta är aspekter som kan försvåra samarbetet enheter emellan och även samsynen kring tolkningar av våld och hur barnperspektivet ska tillgodoses i ärendena (Familje Frid B; Björck, 2014:121-122). Björck (2014:122) menar att hinder för samverkan kan vara olika prioriteringar men även olika organisationskulturer vilket även Bang (1988:32) menar. Bristen på samsyn i just detta fall skulle kunna bero på olika prioriteringar och organisationskulturer.

En av föräldraskapets viktigaste aspekter är att skydda sina barn. I detta ingår även att skydda dem från att *uppleva* våld (Barnkonventionen, artikel 5 & 19). Detta är ett ansvar som ligger på barnets vårdnadshavare (FB 6 kap. 1-2 §). Flera yrkesverksamma menar på att ansvaret i teorin ligger på båda föräldrarna men i praktiken läggs mer ansvar gällande skydd mot våld på den våldsutsatta.

Ja, [skyddsansvaret] ligger nästan mest på den våldsutsatta.

- Malin, Familje Frid B

Ja, ansvaret finns ju hos båda, men det är väl klart att, många gånger så är det ju den våldsutsatta som har sökt hjälp och kontakt, i högre grad än den våldsutövande, så är det ju. Och då blir det ju också påtalat det här med ditt ansvar som förälder. [...] Jag kan nog, på något sätt, säga att det vilar nog tyngre på den våldsutsatta.

- Lotta, Familjefrid D

En av de potentiella förklaringarna på detta som de yrkesverksamma ger, är att det fortfarande läggs större ansvar på mammor än på pappor generellt och att det främst är kvinnor som utsätts för våld i nära relation (Socialstyrelsen, 2016).

Ibland så är man, jag tror faktiskt att det kan vara så fortfarande. Att det inte är jämställt i vårt land och det är fortfarande så att man kräver mer av en mamma. Det är mindre krav på föräldraskap när det gäller pappor.

- Lina, Familjefrid B

Men det kan också vara överlag, våra könsroller som gör att man ställer högre krav på, fortfarande än idag, [...] mamman, modersrollen än på pappan i papparollen, när det gäller föräldraförmåga.

- Stina, Familjerätt 3

Denna problematik blir ännu mer synlig då flertalet yrkesverksamma menar att samtidigt som den våldsutsatta föräldern har ett ansvar att skydda sitt barn, har den även ett ansvar för att barnen ska ha ett fungerande umgänge med den andre föräldern (Familjefrid A; Familjefrid C; Familjerätt 1). Skulle umgänget inte fungera kan de eventuellt göra sig skyldiga till umgängessabotage och därmed riskera att förlora vårdnaden på grund av det. Flera yrkesverksamma pratar om att de våldsutsatta mer eller mindre kan känna sig tvingade till att lämna en våldsamt relation för att barnen inte ska bli omhändertagna, samtidigt som detta kan påverka dem negativt i en eventuell vårdnadstvist senare (Familjefrid A; Familjerätt 1).

Denna problematik synliggörs även av Hester et al. (2007:167-169) i en brittiskt kontext. Även där finns problematiken med våldsutsatta föräldrar som inte vågar lämna iväg barnen på umgänge men samtidigt är rädda att detta kommer påverka dem negativt i en senare vårdnadsutredning, eftersom det inte visar på god samarbetsförmåga. Samtidigt som deras föräldraförmåga kan ifrågasättas om de inte skyddar barnen när det finns en oro för upplevt våld. Detta gör att det största ansvaret läggs på den våldsutsatta snarare än att faktiskt fokusera på problemet; den våldsutövande. Denna problematik beskriver även Bruno (2018:427) och Eriksson (2010) utifrån en svensk kontext vilket visar på att detta är ett större problem då det även beskrivs internationellt.

Olika syn på föräldraförmåga och synen på de våldsutsatta och de våldsutövande kan igen vara ett resultat av att de yrkesverksamma arbetar inom olika subkulturer. De överhängande kulturerna liknar varandra men där det inom subkulturerna kan skapas en kultur och även en *diskurs* som blir vägledande för hur man tolkar sina ärenden. Bruno (2018:435) beskriver att skillnaden i synen på män och kvinnors föräldraskap beror på att kvinnor fortfarande ses som den primära vårdnadshavaren och att större krav därför fortfarande läggs på mammor. Bang (1988:65-69) menar att språket och kulturuttrycken är i högsta grad relevant för hur verksamheten fungerar och i detta fall varför vissa yrkesverksamma ser att, trots en stor jämställdhetsrörelse, så är det fortfarande olika krav på mammor och pappor.

De olika krav på kvinnor och män som föräldrar och vårdnadshavares skyldighet att skydda sina barn blir även en intressant aspekt när de yrkesverksamma uttrycker tankar kring vårdnad utifrån ett barnperspektiv. Flera av de yrkesverksamma menar att det är svårt att få ensam vårdnad som våldsutsatt, framför allt när det inte finns en dom gällande våld (Familje Frid B; Familje Frid C; Familje Frid D).

Det är svårt att få ensam vårdnad. Det ska vara mycket dokumenterat där, socialtjänsten och familjerätten har en stor roll i det. Att våga skriva sina utredningar på ett sätt så tingsrätten kan döma till ensam vårdnad.

- Ronja, Familje Frid C

Gemensam vårdnad efter en separation kan bidra till fortsatt utsatthet för de våldsutsatta, vilket ofta är kvinnor, och för barnet. En fortsatt gemensam vårdnad ställer även stora krav på fortsatt samarbete mellan vårdnadshavarna vilket kan vara problematiskt om det finns en tidigare våldsutsatthet (Bruno, 2018; Edwall Insulander, 2014).

[...] vi ser ju också där det har blivit bedömt till gemensam vårdnad att [...] det är väldigt svårt med samarbete. Och då blir ju, den våldsutsatta kan bli väldigt utsatt i det.

- Lotta, Familje Frid D

Det beskrivs också att föräldrarna ibland vill ha vårdnaden för vårdnadens skull, att det blir ett erkännande av deras föräldraskap mer än att det är för barnens bästa.

Vårdnadsfrågan kan både vara väldigt betydelsefull och obetydlig om man så säger. [...] [föräldrarna] kanske aldrig använder den. De kanske aldrig ens ringer läraren, de kanske aldrig går med på ett enda besök på sjukvården, de kanske inte har några synpunkter på förskola, skola barnet ska gå på. De har ingen glädje över att vara vårdnadshavare eller vad man ska säga.

Gemensam vårdnad är presumtion (Bruno, 2018; Edwall Insulander, 2014; Eriksson, 2010; 2011; Källström, 2019; Reijmer 2014) och om vårdnaden anses vara ett erkännande av föräldraskapet mer än för barnens skull finns det risk att barnperspektivet försvinner när det kommer till beslut gällande vårdnaden.

5.3 “Det är väldigt olika”

Detta avsnitt fokuserar på den kunskap som krävs för att utöva sitt jobb utifrån ett barnperspektiv i ärenden där barn upplever våld i hemmet. Dessutom diskuteras de problem som kan uppstå när kunskap inte finns och hur detta kan påverka barnets situation.

5.3.1 Kunskap

Att som yrkesverksam ha adekvat kunskap gällande våld i nära relation och barnperspektiv är viktigt. Den socionomutbildning som alla yrkesverksamma i detta fall har i grunden är generell i sin kunskap. Detta innebär att det kan krävas ytterligare specifik kunskap gällande de yrkesområden en arbetar i. Flera av de yrkesverksamma menar att det finns en kunskapsbrist gällande våld i nära relation. Denna kunskapsbrist menar de finns inom flera verksamheter, både socialtjänst men också i domstolarna (Familje Frid A; Familje Frid C; Familjerätt 1; Familjerätt 2).

Rent generellt saknas det kunskap om våld och våldets mekanismer. [...] Det saknas kunskap på barn och unga, det saknas kunskap hos familjerätten, ekonomiskt bistånd.

- Alma, Familje Frid A

Flera menar att kunskapsbristen inom socialtjänsten beror på att det inte ges utbildningar i den utsträckning som skulle behövas. Dessutom läggs ansvaret att tillskaffa sig kunskap ofta på den enskilda yrkesverksamma. Flera yrkesverksamma menar dock att detta ansvar borde ligga på cheferna och inte den enskilde (Familje Frid B; Familjerätt 2).

Jag tänker att det är väldigt mycket stopp överallt med det här att utbilda sig och få pengar till det. Det ska sparas och så. [...] det är väldigt mycket upp till chefen och hur man tänker kring detta.

- Malin, Familje Frid B

Fler yrkesverksamma nämner att mycket är upp till den enskilda handläggaren och deras kunskap om våld i nära relationer och hur de arbetar med barnperspektivet i dessa ärenden.

Det är väldigt varierat. Jag tycker att det har mycket med person att göra, och har man en tanke om det här, att det här behöver få vara i fokus och det påverkar på det här sättet, man vet lite hur det funkar kring våld.

- Lotta, familjefrid D

När det kommer in ett ärende [...] då kan man känna "ja, den handläggaren" eller "nej, den handläggaren". Så det kan skilja sig åt väldigt mycket för man vet vilka som har kompetens och vilka som inte har det.

- Ida, Familjefrid A

Flera tog även upp att hur en såg på våld i nära relationer i familjerättsliga ärenden och vad för bedömningar som gjordes i dessa ärenden varierade dels från tingsrätt till tingsrätt (Familjefrid B; Familjefrid C; Familjerätt 2). Ibland från domare till domare (Familjefrid B; Familjerätt 2). Och ibland beroende på om eller vilka ombud/advokater föräldrarna eventuell använder i tingsrätten (Familjefrid B; Familjerätt 3).

Dessutom menar de yrkesverksamma att det på grund av hög personalomsättning försvinner kunskap från enheterna (Familjefrid B; Familjefrid D). En yrkesverksam berättar att kunskapsbrist kan leda till svårigheter att behålla fokus på vad som är viktigt och därmed glömma bort barnen i ärendena.

Vi har ju mer behov, vi borde få mer [utbildning]. Vi är väldigt ensamma i det och vi dras in i [konflikten].

- Annika, Familjerätt 2

Bristen på kunskap finns inte endast inom socialtjänsten. Enligt de yrkesverksamma finns det även kunskapsbrist inom domstolen där vårdnadstvister ska avgöras.

Jag tror att domstolen inte riktigt... Nu är de ju jurister, de har en helt annan utbildning. [...] De ska vara så objektiva, men de använder ju också sina egna förutfattade meningar om vad våld är. De tycker och tänker utifrån sin egen.

- Annika, Familjerätt 2

Tingsrätten är ganska strikt i det. De är inte heller så benägna att ta in information eller utbildningar kring just våld.

- Ronja, Familjefrid C

Denna kunskapsbrist inom domstolen kan bidra till det som en uttrycker; att domstolen inte tar våldet på allvar när det är ord mot ord.

Jag upplever att tingsrätten inte tar [våldet] på allvar. Man har inte den kunskapen i domstolarna.

- Annika, Familjerätt 2

Bristen på kunskap inom socialtjänsten och domstolarna kan göra situationen för de våldsutsatta och barnen svår och osäker. Det kan bidra till att rätt stöd inte ges och att utfallet i domstolen inte blir rätt utifrån ett barnperspektiv (Hester, 2011). Flera yrkesverksamma menar dock att kunskapen finns och att man som yrkesverksam tar sitt ansvar för att säkerställa att man besitter adekvat kunskap (Familjefrid B; Familjefrid C; Familjerätt 3). Björck (2014:122) beskriver att samarbete ofta fungerar för att det finns eldsjälar som gör de insatser som krävs, detta skulle också kunna förklara att vissa yrkesverksamma själva tar ansvar för att säkerställa sin kunskap. Björck (ibid.) menar dock att det är svårt att helt basera ett fungerande arbete på dessa eldsjälar; det är inte så stabilitet skapas inom en verksamhet.

Bang (1988:107) beskriver att det tar tid för nya medlemmar att socialiseras in i den gemenskap och kultur som finns inom en organisation. Detta innebär att en hög personalomsättning är ett problem då det kan ta tid för ny personal att få rätt kunskap och förståelse för arbetet. Bang (ibid.) menar dock att socialiseringen inte alltid blir fullständig. Det är inte ovanligt att man behåller egna normer och värderingar vilket kan förklara att yrkesverksamma inom samma organisation eller subkultur kan ha olika idéer och tankar om hur verksamheten ska bedrivas och vad som är viktigast. Detta kan även förklara de skillnader som eventuellt finns mellan socialtjänstens socionomer och domstolens jurister. De har olika utbildningar som gör att de socialiseras in i olika normer och värderingar och att dessa sedan cementeras ytterligare inom deras respektive enheter. Det kan innebära att barnperspektivet kan komma att värderas olika högt beroende på vilken verksamhet en tillhör. Enander (2014:157) anser att det finns flera aspekter som påverkar yrkesverksammas möjlighet att genomföra sitt arbete, dels den kunskap de får till sig inom sitt yrkesfält. Dessutom påverkas de av vilka resurser som ges verksamheten av politikerna som styr kommunen. Detta innebär i slutändan att klienterna och i detta fall barnen påverkas mycket utifrån vilken kommun de råkar tillhöra och vilken kunskap som finns inom den.

Något som samtliga enheter påtalade var att arbetet med våld i nära relationer kan se väldigt olika ut i olika kommuner. Det kan dels ha sin förklaring i att det är upp till var kommun att organisera sin egen socialtjänst (Regeringsformen, 1974:152; Kommunallagen, 2017:725; SoL). Dock menade flera enheter att det inte bara rör sig om organisatoriska skillnader utan

även skillnader på individnivå (Familjefrid A; Familjefrid B; Familjefrid D; Familjerätt 2; Familjerätt 3). På frågan ”hur upplever ni att barn görs delaktiga i familjerättsliga ärenden” svarar Lina på Familjefrid B väldigt målande:

Det är väldigt olika. Förutom att det är olika socialsekreterare, olika kunskap och ambitioner, så är det olika kommuner. Och så olika familjerätter. Så att det är ett lotteri, skulle jag säga. [...] Det är så många omständigheter som spelar in så att det är, det är ett lotteri, jag kan inte hitta ett bättre ord för det.

Vad enheterna syftar till är delvis en kunskapsvariation, som också diskuterats i avsnittet ovan, men även att samarbete enheter emellan samt utfallet i familjerättsliga ärenden beror mycket på vilken enskild handläggare, utredare eller domare som ärendet hamnar hos. Detta innebär att det inte endast är vilken kommun barnen tillhör som kan komma att påverka ärendets hantering och utfall, utan även vilka yrkesverksamma som är delaktiga. Att utfall och hantering i dessa ärenden beror på ett flertal olika aspekter skulle således kunna tolkas som att dessa ärenden kan te sig relativt slumpmässigt.

5.4 Sammanfattning

I vår analys har vi utgått ifrån tre olika teman, *barnperspektivet*, *samarbete* och ”*det är väldigt olika*”. Det första temat knyter an till vår första frågeställning som berör hur de yrkesverksamma tolkar och tillämpar barnperspektivet i ärenden där barn upplevt våld i hemmet. Här har vi funnit att det till stor del råder konsensus i hur barnperspektivet tolkas. Samtliga yrkesverksamma var överens om att barnperspektivet är något som alltid måste finnas med i ärenden där det förekommer just barn. Vad gäller tillämpning rådde det även där till stor del konsensus kring barnperspektivet. Dock påverkades tillämpningen av enheternas organisatoriska uppdrag där exempelvis vissa inte kom i direkt kontakt med barnen. Däremot jobbade samtliga med att uppmärksamma barnperspektivet i kontakt med barnets föräldrar. Flera av de yrkesverksamma uttryckte vissa svårigheter i tillämpningen av barnperspektivet vilket exempelvis berörde svårigheter i att tolka barnens åsikter samt skapa förutsättningar för barn att komma till tals i relation till vårdnadshavarnas samtycke.

De resterande två temana besvarar våra andra frågeställningar som fokuserar på huruvida det går att utläsa variation i enheternas tolkning och tillämpning av barnperspektivet samt hur detta i så fall kan påverka deras samarbete. På grund av ärendenas komplexitet samarbetar ofta enheterna med både varandra och andra verksamheter, exempelvis barnhandläggare och tingsrätt. De yrkesverksamma menar att detta samarbete inte alltid är smärtfritt. Dock läggs

resurser på att försöka förbättra samarbetet enheterna emellan. Att det förekommer brister i arbetet beror enligt de yrkesverksamma dels på olika förhållningssätt i relation till exempelvis föräldraförmåga, dels enheternas olika organisatoriska uppdrag. Exempelvis lyfts tingsrätten av flera enheter som en verksamhet där bristerna i samsynen kring barnperspektivet är som störst. Detta tar sig uttryck i olika syn på föräldraförmåga och föräldrars krav på att skydda sina barn, men även VBU-frågor.

Slutligen diskuteras temat "det är väldigt olika" som delvis syftar till att belysa variationen i exempelvis kunskap kopplat till barnperspektiv och våld i nära relationer. Både hos individuella socialsekreterare men även mellan enheter och verksamheter i stort. Flera yrkesverksamma menade på att utfallet i VBU-frågor ofta kan upplevas som slumpartade till följd av enskilda yrkesverksammas kunskap och tolkning av barnperspektivet. Detta gäller yrkesverksamma i alla led, både inom socialtjänsten, familjerätten samt tingsrätten. Därtill påtalades variation mellan kommuner.

På grund av det begränsade urvalet är det svårt att generalisera kring våra resultat till en större population. Dock är det möjligt att anta att den variation vi funnit i tillämpningen och de problem vad gäller samarbetet kan bero på just skillnader i organisationskultur. Familjefrid och familjerätt är som benämnt exempel på Bangs (1988:29-31) subkulturer liksom olika funktionsenheter. Det Bang (1988:49-50) benämner som kulturinnehåll, visar inte på några större skillnader gällande barnperspektivet. Detta är inte förvånande på grund av barnets ställning i socialtjänstens lagstiftning och praxis. Att det finns variation mellan funktionsenheterna kan däremot förklaras med det Bang (1988:64-69) benämner som kulturuttryck, det vill säga hur normer och värderingar praktiskt tillämpas. Variationerna kan således vara till följd av funktionsenheternas olika organisatoriska uppdrag. Samarbete och samsyn mellan enheterna i ärendena där barn upplevt våld i hemmet kan därför komma att brista. Detta kan resultera i skillnader i tillämpning i olika led samt svårigheter i att tillämpa barnperspektivet, vilket i värsta fall skulle kunna resultera i slumpartade utfall för barnen samt rättsosäkerhet.

6. Slutdiskussion

En intressant aspekt av undersökningen är de yrkesverksammas språk och hur de benämner våld och barnperspektivet i ärenden där barn upplevt våld i hemmet. En diskursanalys av materialet hade därför varit intressant att genomföra. Under studien såg vi tendenser till att det fanns skillnader i hur de yrkesverksamma benämnde föräldraförmåga kopplat till mammor och pappor. Dessutom kunde vi se tendenser till att de yrkesverksamma ibland utgick ifrån ett föräldraperspektiv, ett kvinnoperspektiv och ibland ett barnperspektiv. Detta utifrån vilka arbetsuppgifter de hade vilket skulle kunna kopplas till Bangs (1988) subkulturer och deras kulturuttryck. Även Bruno (2018) nämner att diskursen är viktigt för synen på våld och barn som upplever våld. Detta kopplar hon till stor del till rådande genus- och könsmaktsdiskurser samt diskurser om föräldraroller. På grund av uppgiftens omfattning och begränsningar i vårt material har detta inte kunnat analyseras vidare. Då det finns tendenser till detta i vårt material och då det är svårt att inte benämna de genusaspekter som är tydliga när det handlar om våld i nära relation och föräldrars ansvar, hade detta varit intressant att undersöka vidare.

Att barnkonventionen nyligen inkorporerades i svensk lagstiftning visar på att arbetet med att stärka barnperspektivet fortfarande pågår. Lagändringens resultat är det dock ännu för tidigt att säga någonting om. Parallellt med detta pågår fortsatta diskussioner om lagändringar för att stärka barnperspektivet. År 2019 avslutades bland annat en utredning som föreslog att barn ska ha möjligheten att vara målsägande vid upplevelser av våld mellan närstående, så kallat "*barnfridsbrott*" (SOU 2019:32). Även Eriksson och Christianson (2017) föreslår i sin studie att barns rättsliga status i ärenden där barn upplevt våld i hemmet bör stärkas. På grund av att lagstiftningen fortfarande förändras kan en anta att lagstiftningen inte är perfekt vilket kan innebära att barnperspektivet inte tillämpas i tillräckligt stor utsträckning. Trots omfattande fokus på barn i lagstiftningen riskerar, som nämnt tidigare, barnperspektivet ändå att förbises i ärenden där barn upplevt våld i hemmet.

Forskare såsom Eriksson, Bruno, Hester med flera, fokuserar alla på barn som upplevt våld i hemmet samt både kritiserar och uppmärksammar brister i barnperspektivet. Broberg et al. (2011) menar att forskningen har gått från att främst fokusera på ett omsorgsperspektiv, exempelvis hur barn påverkas av våld, till att mer fokusera på barns delaktighet i ärenden som rör dem. Detta visar på att forskningen allt mer fokuserar på barnets perspektiv och dess aktörskap hellre än ett barnperspektiv och vuxnas tolkningar. Om lagstiftningen tar samma väg återstår att se.

7. Referenslista

- Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Axberg, Ulf, Anders Broberg, Maria Eriksson, Ole Hultmann & Clara Iversen (2018). *Utveckling av bedömningsmetoder för barn som utsatts för våld i sin familj - Rapport från en fortsättningsstudie*. iRisk
- Barnombudsmannen (2020). *Dom tror att dom vet bättre - Barnet som rättighetsbärare*. Stockholm: Barnombudsmannen.
<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/publikationer/arsrapporter/dom-tror-att-dom-vet-battre-2020/> (Hämtat 2020-04-23)
- Björck, Annika (2014). Samverkan. I: Gun Heimer, Annika Björck & Chrystal Kunosson (red.) *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur
- Broberg, Anders, Linnéa Almquist, Ulf Axberg, Karin Grip, Kjerstin Alqvist, Ulrika Sharifi, Åsa K Cater, Anna Forssell, Maria Eriksson & Clara Iversen. (2011). *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma - Resultat från en nationell utvärdering*. Göteborgs universitet
- Bang, Henning (1988). *Organisationskultur*. Lund: Studentlitteratur
- Bruno, Linnéa (2018). National self-image as an obstacle to ensuring children's rights in the context of domestic violence and family law – the case of Sweden, *Journal of Social Welfare and Family Law*, 40 (4): 426-440
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Edwall Insulander, Mia (2014). Dragkampen om barnen: Barnets bästa vid intressekonflikter i domstol. I: Ann-Christin Cederborg & Wiweka Warnling-Nerep (red.) *Barnrätt - En antologi*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Enander, Viveka (2014). Socialtjänstens ansvar. I: Gun Heimer, Annika Björck & Chrystal Kunosson (red.) *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur
- Eriksson, Malin C. & Sven Å Christianson (2017). Professionals' Experiences With and Perceptions of Children Exposed to Severe and Homicidal Violence in Sweden, *Victims & Offenders*, 12 (4): 523-548
- Eriksson, Maria (2010). Children Who "Witness" Violence as Crime Victims and Changing Family Law in Sweden, *Journal of Child Custody*, 7 (2): 93-116
- Eriksson, Maria (2011). Contact, Shared Parenting, and Violence: Children as Witnesses of Domestic Violence in Sweden, *International Journal of Law, Policy and the Family*, 25 (2): 165-183

- Eriksson, Maria (2012). Participation for children exposed to domestic violence? Social workers' approaches and children's strategies, *European Journal of Social Work*, 15 (2): 205-221
- Eriksson, Maria (2018). Våld i parrelationer och familjerättens arbete. I: Linn Moser Hällen & Evelina Sinisalo (red.) *Våld i nära relationer - socialt arbete i forskning, teori och praktik*. Stockholm: Liber
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2015). Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud (2012). *Metodpraktikan - Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Hatch, Mary Jo & Ann Cunliffe (2013). *Organization Theory - Modern, Symbolic and Postmodern Perspectives*. Oxford: University Press
- Hester, Marianne, Chris Pearson, & Nicola Harwin (2007). *Making an Impact - Children and Domestic Violence: A Reader*. Jessica Kingsley Publishers
- Hester, Marianne (2011). The Three Planet Model: Towards an Understanding of Contradictions in Approaches to Women and Children's Safety in Contexts of Domestic Violence. *British journal of Social Work*. 41:837-853
- Källström, Åsa (2019). Arbetet med våldsutsatta barn och unga inom socialtjänsten. I: Björn Johansson & Åsa Källström (red.) *Barns och ungas utsatthet*. Lund: Studentlitteratur
- Lind, Rolf (2014). *Vidga vetandet*. Lund: Studentlitteratur
- Lundberg, Lisa & Åke Bergmark (2018). Self-perceived competence and willingness to ask about intimate partner violence among Swedish social workers. *European Journal of Social Work*.
- Moser Hällen, Linn & Evelina Sinisalo (2018). Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. I: Linn Moser Hällen & Evelina Sinisalo (red.) *Våld i nära relationer - socialt arbete i forskning, teori och praktik*. Stockholm: Liber
- Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2020). *Ämnesguider om barn som upplever våld*. Uppsala Universitet. <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/barn-som-upplever-vald/> (Hämtat 2020-05-20)
- Pramling Samuelsson, Ingrid, Dion Sommer & Karsten Hundeide (2012). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber
- Rejmer, Annika (2014). Barnets bästa i vårdnadstvister. I: Ann-Christin Cederborg & Wiweka Warnling-Nerep (red.) *Barnrätt - En antologi*. Stockholm: Norstedts Juridik

- Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015). Att analysera kvalitativt material. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- SFS 1949:381. *Föräldrabalken*. Stockholm: Justitiedepartementet
- SFS 1974:152. *Kungörelse om beslutad ny regeringsform*. Stockholm: Justitiedepartementet
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialdepartementet
- SFS 2017:725. *Kommunallagen*. Stockholm: Finansdepartementet
- SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet
- Socialstyrelsen (2012). *Vårdnad, boende och umgänge - Handbok, stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt*.
- Socialstyrelsen (2015). *Utreda barn och unga - Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen*.
- Socialstyrelsen (2016). *Våld - Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*.
- SOU 2006:65. *Att ta ansvar för sina handlingar - socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. Utredning om socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*.
- SOU 2019:32. *Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord*. Utredningen om skydd för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar och ansvar för uppmaning att begå självmord
- Svensson, Peter & Göran Ahrne (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Thorburn Stern, Rebecca (2014). Sverige och FN:s konvention om barnets rättigheter - reflektioner kring en eventuell inkorporering i svensk rätt. I: Ann-Christin Cederborg & Wiweka Warnling-Nerep (red.) *Barnrätt - En antologi*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Wågby, Angelica & Magnus Englander (2019). Barns delaktighet i vårdnads-, boende- och umgängesutredningar. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 26 (2): 173-194

Bilaga 1 - Intervjuguide

Informera om:

- Anonymitet, (inget skall kopplas till intervjupersonen - arbetsplats, orter osv.).
- Är det ok att spela in intervjun?
- Informanten får hoppa över frågor eller avsluta intervjun när denne så önskar
- Att intervjun enbart kommer att användas i forskningssyfte
- Vi letar inte efter rätt och fel

Bakgrund

- Befattning, yrkesverksamma år
- Beskriv er verksamhet lite kort
- Vad är barnperspektiv för er?

Målgrupp (barn som upplevt våld i hemmet)

- Hur och i vilken utsträckning kommer ni i kontakt med barn som upplevt våld i hemmet?
- Hur upplever ni att barn påverkas av våld i hemmet? Skillnad beroende på typ av upplevt våld?
- Hur tillämpar ni barnperspektivet i ert arbete?
- Hur ser ni på föräldrarnas föräldraförmåga i ärenden där det förekommit våld i hemmet?

Verksamhetskultur

- Har ni några specifika rutiner/riktlinjer som ni följer utifrån ett barnperspektiv?
- Förändring under yrkesverksamma år (sambandskurs, lagändring, fokus)?
- Hur upplever ni att andra enheter arbetar med barnperspektivet i ärenden där det förekommit våld i hemmet?
- Upplever ni att ni får den kompetensutveckling som krävs?

Familjerättsliga ärenden

- Förekommer det i er verksamhet? Hur stor del av behandling/stöd?
- Hur upplever ni att just barn görs delaktiga och får stöd/hjälp i familjerättsliga ärenden?
- Vad är er syn på gemensam vårdnad kontra ensam vårdnad utifrån barnperspektivet?
- Föräldrars ansvar att skydda sina barn. Våldsutövande/våldsutsatt.

Rättspraxis (vårdnad)

- Upplever ni att det har skett förändringar i familjerättsliga ärenden i relation till rättspraxis/nya lagar (ex. BK)

Avslut

- Vad har vi missat? Egna avslutande tankar om barnperspektivet?

Bilaga 2 – Mailförfrågan

Hej!

Vi är två socionomstudenter som läser den sjätte terminen vid Lunds universitet. Vi skriver denna termin vår kandidatuppsats och är intresserade av yrkesverksammas syn på barnperspektivet i ärenden där det förekommer våld i hemmet. Vi har valt att fokusera på just familjerätten samt familjefrid eller liknande enhet som kan bevilja skyddat boende inom socialtjänsten. Vårt syfte är att undersöka de olika verksamheternas tolkningar av barnperspektivet i ärenden där det förekommit våld i hemmet.

Vi vill därför gärna komma i kontakt med dig som jobbar på familjerätten och undrar om du skulle vara intresserad av att ställa upp på en intervju på ca 45 minuter. På grund av den rådande situationen med Coronavirusets framfart i samhället så är vi anpassningsbara och kan antingen mötas på valfri plats eller genomföra intervjun via Skype eller Zoom. Telefonintervju är också ett alternativ. Vi bjuder självklart på fika!

Har ni några frågor till oss om vår undersökning är ni jättevälskomna att höra av er via mail. Antingen till oss eller till vår handledare.

Tack på förhand!

Vänliga hälsningar,
Sofia Rosén och Ellen Jonsson

Vår handledare heter Anna Rypi